

www.gofin.pl

ZESZYTY METODYCZNE RACHUNKOWOŚCI

nr 14 (350)

Dwutygodnik

ISSN 1429-396X

20.07.2013 r.

Dodatek nr

9

KAPITAŁY WŁASNE I ICH ZMIANY W KSIĘGACH SPÓŁEK KAPITAŁOWYCH

I. KAPITAŁY W SPÓŁCE Z O.O.	str. 3
1. Kapitał podstawowy – utworzenie spółki z o.o.	str. 3
1.1. Przepisy regulujące powstanie i funkcjonowanie spółki z o.o.	str. 3
1.2. Wniesienie wkładów na pokrycie udziałów i utworzenie kapitału zakładowego	str. 3
1.3. Nadwyżka ceny nabycia udziałów nad ich wartością nominalną.....	str. 5
2. Niezarejestrowany kapitał – zasady prezentacji	str. 6
3. Dopłaty do kapitału wnoszone przez wspólników spółki z o.o.	str. 6
3.1. Ewidencja księgowa dopłat otrzymanych przez spółkę z o.o.	str. 6
3.2. Zwrot wspólnikom dopłat wniesionych na pokrycie bieżącej działalności.....	str. 9
4. Wypłata dywidendy w księgach rachunkowych spółki z o.o.	str. 10
4.1. Zasady wypłaty dywidendy wspólnikom spółki z o.o. określone w przepisach prawa handlowego	str. 10
4.2. Dywidenda wypłacana krajowej spółce kapitałowej	str. 10
4.3. Dywidenda wypłacana spółce zagranicznej w walucie obcej.....	str. 12
4.4. Wypłata dywidendy w formie niepieniężnej	str. 14
5. Nabycie udziałów własnych w celu ich umorzenia.....	str. 16
5.1. Ewidencja odpłatnego nabycia przez spółkę z o.o. jej udziałów własnych.....	str. 16
5.2. Umorzenie udziałów własnych poprzez obniżenie kapitału zakładowego	str. 16
5.3. Umorzenie udziałów własnych z czystego zysku	str. 18
5.4. W jaki sposób wykazać nabyte przez spółkę udiały własne w bilansie?.....	str. 19

6. Rozliczenie straty bilansowej w księgach spółki z o.o.	str. 19
6.1. W jakim terminie należy dokonać rozliczenia wyniku finansowego w spółce z o.o.?	str. 19
6.2. Pokrycie straty kapitałem zapasowym lub rezerwowym.....	str. 21
7. Sprzedaż udziałów spółki z o.o. przez wspólnika	str. 21
8. Konwersja długu na kapitał zakładowy – ujęcie w księgach rachunkowych....	str. 22

II. KAPITAŁY W SPÓŁCE AKCYJNEJstr. 25

1. Kapitały w spółce akcyjnej – prezentacja w bilansie	str. 25
2. Nabycie akcji własnych	str. 26
2.1. Kiedy spółka może nabyć akcje własne?	str. 26
2.2. Jak w księgach spółki akcyjnej ująć nabycie akcji własnych?.....	str. 27
3. Sprzedaż akcji własnych	str. 28
3.1. Ewidencja różnicy powstałej przy sprzedaży akcji własnych.....	str. 28
3.2. Sprzedaż akcji własnych, gdy cena ich sprzedaży jest wyższa od ceny nabycia.....	str. 28
3.3. Sprzedaż akcji własnych, gdy cena ich nabycia jest wyższa od ceny sprzedaży.....	str. 29
4. Kapitał zapasowy z obniżenia wartości nominalnej akcji	str. 30
5. Umorzenie akcji własnych.....	str. 31
6. Programy motywacyjne dla kadry menedżerskiej – warranty subskrypcyjne..	str. 32
6.1. Czym są warranty w świetle przepisów krajowych i międzynarodowych?..	str. 32
6.2. W jakim celu emitowane są warranty?	str. 33
6.3. Warranty w księgach rachunkowych według ustawy o rachunkowości ..	str. 34
6.4. Warranty w księgach rachunkowych według MSSF 2.....	str. 35

III. POZOSTAŁE OPERACJE GOSPODARCZE POWODUJĄCE ZMIANY W KAPITAŁACHstr. 42

1. Połączenie wszystkich kapitałów w jeden kapitał podstawowy na dzień rozpoczęcia likwidacji.....	str. 42
2. Rozliczenie różnicy powstałej na skutek aktualizacji wyceny środków trwałych ..	str. 44
3. Otrzymanie aportem przedsiębiorstwa w zamian za udziały – wyjaśnienie Ministerstwa Finansów	str. 45
3.1. W wyniku otrzymania przedsiębiorstwa aportem powstaje agio, a nie ujemna wartość firmy	str. 45
3.2. Ewidencja otrzymanego aportu w postaci przedsiębiorstwa w spółce z o.o.	str. 47
4. Inwentaryzacja składników kapitału własnego	str. 48
5. Korekta błędu popełnionego w latach ubiegłych – zasady prezentacji	str. 49

Podstawowym aktem prawnym, na którym oparto wyjaśnienia zawarte w niniejszej publikacji, jest ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2013 r. poz. 330 ze zm.), dalej zwana ustawą o rachunkowości.

I. KAPITAŁY W SPÓŁCE Z O.O.

1. Kapitał podstawowy – utworzenie spółki z o.o.

1.1. Przepisy regulujące powstanie i funkcjonowanie spółki z o.o.

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością należy do spółek kapitałowych. Zasady jej powstania i funkcjonowania regulują przepisy ustawy z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (Dz. U. nr 94, poz. 1037 ze zm.), dalej zwanej K.s.h.

Na podstawie art. 151 § 1 K.s.h., spółka z o.o. może być utworzona przez jedną lub więcej osób w każdym celu prawnie dopuszczalnym, chyba że ustawa stanowi inaczej. Obecnie kapitał zakładowy spółki powinien wynosić co najmniej 5.000 złotych, a wartość nominalna udziału nie może być niższa niż 50 złotych. Do powstania spółki z o.o. wymagane jest zawarcie umowy spółki, wniesienie przez wspólników wkładów na pokrycie całego kapitału zakładowego (a w razie objęcia udziału za cenę wyższą od wartości nominalnej, także wniesienie nadwyżki), powołanie zarządu spółki, ustanowienie rady nadzorczej lub komisji rewizyjnej, jeśli wymaga tego ustawa lub umowa spółki oraz wpisanie do rejestru przedsiębiorców. Jeżeli wkładem do spółki w celu pokrycia udziału ma być w całości lub części wkład niepieniężny (aport), to umowa spółki powinna szczegółowo określać przedmiot tego wkładu oraz osobę wspólnika wnoszącego aport, jak również liczbę i wartość nominalną objętych w zamian udziałów. Szczególne regulacje dotyczą spółki, której umowę zawarto przy wykorzystaniu wzorca umowy spółki z o.o. udostępnionego w systemie teleinformatycznym w ramach procedury S24.

W momencie podpisania umowy spółki z o.o. powstaje spółka z o.o. w organizacji. Spółka zachowuje status „spółki w organizacji”, aż do czasu wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego (KRS). Z chwilą wpisu do KRS spółka z o.o. w organizacji staje się spółką z o.o. i uzyskuje osobowość prawną. Z chwilą tą staje się ona podmiotem praw i obowiązków spółki z o.o. w organizacji (zob. art. 12 K.s.h.).

Zwracamy uwagę, iż spółka z o.o. w organizacji jest formą przejściową spółki z o.o. Jej celem jest doprowadzenie do powstania i rozpoczęcia działalności spółki z o.o.

Na dokonanie wpisu do rejestru przedsiębiorców spółka z o.o. w organizacji ma 6 miesięcy. Jeżeli zawiązanie spółki nie zostanie zgłoszone do sądu rejestrowego w ciągu 6 miesięcy od dnia zawarcia umowy spółki lub postanowienie sądu odmawiające rejestracji spółki stanie się prawomocne, umowa spółki ulegnie rozwiązaniu (por. art. 169 K.s.h.).

1.2. Wniesienie wkładów na pokrycie udziałów i utworzenie kapitału zakładowego

Kiedy założyć księgi spółki z o.o.? Jak i kiedy zaksięgować wniesienie wkładów na pokrycie udziałów przez wspólników?

Jak wynika z art. 12 ust. 1 ustawy o rachunkowości, księgi rachunkowe otwiera się m.in. na dzień rozpoczęcia działalności, którym jest dzień pierwszego zdarzenia wywołującego

skutki o charakterze majątkowym lub finansowym. Należy to uczynić w ciągu 15 dni od dnia zaistnienia tego zdarzenia. W odniesieniu do rozpoczynającej działalność spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (a właściwie spółki z o.o. w organizacji) istotnym jest określenie dnia pierwszego zdarzenia wywołującego skutki o charakterze majątkowym lub finansowym, tj. dokonania pierwszej operacji gospodarczej wpływającej na stan aktywów i pasywów lub przychodów i kosztów. Wśród zdarzeń takich można wymienić wniesienie przez wspólników wkładów w formie pieniężnej bądź niepieniężnej. Może to być również poniesienie wydatków na wyposażenie biura, wyrób firmowych pieczętek, wypłata wynagrodzenia dla pracowników i wiele innych.

Zazwyczaj jednak pierwszą operacją gospodarczą w rozpoczynającej działalność spółce jest wniesienie wkładów pieniężnych przez wspólników, które ujmuje się w księgach rachunkowych, zapisem:

- **Wn konto 13-0** „Rachunek bieżący” lub 10 „Kasa”,
- **Ma konto 24** „Pozostałe rozrachunki”
(w analityce: Rozrachunki ze wspólnikami).

Wniesienie przez wspólników wkładów niepieniężnych (aportu) można zaksięgować zapisem: **Wn różne konta** (w zależności od wnoszonych składników np. 01, 02, 03, 08, 31, 33), **Ma konto 24**.

Zwracamy uwagę, iż w przypadku, gdy umowa spółki z o.o. rejestrowana jest tradycyjnie przed złożeniem wniosku o rejestrację spółki wszystkie wkłady powinny być w dyspozycji zarządu spółki. Do zgłoszenia spółki do KRS należy bowiem załączyć m.in. oświadczenie wszystkich członków zarządu, że wkłady na pokrycie kapitału zakładowego zostały przez wszystkich wspólników w całości wniesione (art. 167 § 1 pkt 2 K.s.h.). Wkłady powinny być wniesione w całości w takim terminie od momentu podpisania umowy spółki, aby zawiązanie spółki mogło być zgłoszone do KRS przed upływem pół roku od dnia zawarcia jej umowy.

Do momentu wpisu spółki do KRS konto 24 „Pozostałe rozrachunki” zostaje nierozliczone i stanowi zobowiązanie wobec wspólników. Dopiero pod datą wpisu spółki z o.o. do KRS w księgach rachunkowych ujmuje się nominalną wartość udziałów tworzących zarejestrowany kapitał zakładowy tej spółki, zapisem:

- **Wn konto 24** „Pozostałe rozrachunki”
(w analityce: Rozrachunki ze wspólnikami),
- **Ma konto 80** „Kapitał zakładowy”.

Jak wynika bowiem z art. 36 ust. 2 ustawy o rachunkowości, kapitał zakładowy spółek kapitałowych wykazuje się w wysokości określonej w umowie lub statucie i wpisanej w rejestrze sądowym.

W sposób szczególny uregulowano kwestię wkładów wnoszonych do spółki z o.o., której umowę zawarto przez internet z wykorzystaniem wzorca umowy przy zastosowaniu procedury S24 (w ramach systemu eMS dostępnego na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości <https://ems.ms.gov.pl>). Z treści art. 158 § 1¹ K.s.h. wynika, iż w przypadku spółki, której umowę zawarto przy wykorzystaniu wzorca umowy na pokrycie kapitału zakładowego wnosi się wyłącznie wkłady pieniężne. Pokrycie kapitału zakładowego powinno zaś nastąpić nie później niż w terminie siedmiu dni od dnia jej wpisu do rejestru. Wkłady niepieniężne mogą być wnoszone dopiero po wpisie spółki w KRS w ramach podwyższenia kapitału zakładowego. Dlatego w takiej sytuacji kolejność podanych wyżej księgowania może być odwrotna, tzn. najpierw może nastąpić zapis dotyczący utworzenia kapitału zakładowego, a dopiero później wniesienie wkładów.

1.3. Nadwyżka ceny nabycia udziałów nad ich wartością nominalną

Umowa spółki z o.o. zawarta w formie aktu notarialnego mówi o tym, że wspólnicy spółki są zobowiązani pokryć kapitał zakładowy o łącznej wartości: 20.000 zł, wkładem pieniężnym w wysokości: 40.000 zł. Nadwyżka kapitału pieniężnego ma być według umowy przekazana na utworzenie kapitału zapasowego. Jak ująć te zdarzenia w księgach rachunkowych spółki z o.o.?

Wartość wkładów wniesionych do spółki z o.o. może być wyższa od wartości nominalnej wydanych za wkład udziałów. Kodeks spółek handlowych wskazuje, iż udziały nie mogą być obejmowane poniżej ich wartości nominalnej. Jeżeli natomiast udział jest obejmowany po cenie wyższej od wartości nominalnej, to nadwyżkę (tzw. agio) przelewa się do kapitału zapasowego (por. art. 154 § 3 K.s.h.).

Nadwyżkę ceny nabycia udziałów ponad ich wartość nominalną ujmuje się w takim przypadku w księgach rachunkowych, zapisem:

- **Wn konto 24** „Pozostałe rozrachunki”
(w analityce: Rozrachunki ze wspólnikami),
- **Ma konto 81-1** „Kapitał zapasowy”.

Przykład

Utworzenie kapitału zakładowego i zapasowego

I. Założenia:

1. 2 stycznia 2013 r. zawarto umowę spółki z o.o. w formie aktu notarialnego, z której wynika, że kapitał zakładowy spółki wynosi: 20.000 zł. Przy czym wspólnicy wniosą wkład pieniężny po: 15.000 zł każdy (dwóch wspólników), a nadwyżka nad wkładem pieniężnym zostanie przekazana na kapitał zapasowy spółki.
2. Po zawarciu umowy spółki wspólnicy wpłacili wkłady pieniężne przelewem bankowym.
3. 2 marca 2013 r. dokonano wpisu spółki do KRS i zaksięgowano nominalną wartość udziałów tworzących zarejestrowany kapitał spółki z o.o.

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. WB – wpływ środków pieniężnych na pokrycie kapitału:			
a) wspólnik 1	15.000 zł	13-0	24
b) wspólnik 2	15.000 zł	13-0	24
2. PK – utworzenie kapitału zakładowego w wysokości wynikającej z umowy w dacie wpisu do rejestru:			
a) wspólnik 1	10.000 zł	24	80
b) wspólnik 2	10.000 zł	24	80
3. PK – zaliczenie nadwyżki ceny nabycia udziałów ponad ich wartość nominalną (agio) na kapitał zapasowy:			
a) wspólnik 1	5.000 zł	24	81-1
b) wspólnik 2	5.000 zł	24	81-1

III. Księgowania:

Konto 13-0 „Rachunek bieżący”			Konto 24 „Pozostałe rozrachunki” (w analityce: Rozrachunki ze wspólnikami – Wspólnik 1)			Konto 24 „Pozostałe rozrachunki” (w analityce: Rozrachunki ze wspólnikami – Wspólnik 2)		
(1a)	15.000		(2a)	10.000	15.000	(1a)	(2b)	10.000
(1b)	15.000		(3a)	5.000		(3b)	(3b)	5.000

Konto 80 „Kapitał zakładowy”			Konto 81-1 „Kapitał (fundusz) zapasowy”		
	10.000	(2a)		5.000	(3a)
	10.000	(2b)		5.000	(3b)

2. Niezarejestrowany kapitał – zasady prezentacji

Wspólnicy spółki z o.o. podjęli uchwałę o podwyższeniu kapitału zakładowego poprzez wydanie nowych udziałów. Udziały mają zostać objęte przez nowego wspólnika za gotówkę. Zarejestrowanie podwyższenia kapitału zakładowego w KRS nastąpi dopiero w następnym roku obrotowym. Gdzie w bilansie wykazać środki pieniężne otrzymane od udziałowca?

Podwyższenie kapitału zakładowego, bez względu na jego sposób, następuje dopiero z chwilą wpisania zmiany do rejestru. Oznacza to, że w księgach rachunkowych spółki z o.o. zwiększenia kapitału zakładowego na przeznaczonym do tego celu koncie 80 „Kapitał zakładowy” dokonuje się pod datą zarejestrowania zmiany jego wysokości w rejestrze sądowym. Konto to uznaje się bowiem – stosując przepisy art. 36 ust. 2 ustawy o rachunkowości – wysokością kapitału wykazanego w umowie spółki i wpisanego do rejestru sądowego.

W sytuacji opisanej w pytaniu wniesione przez udziałowca – na pokrycie podwyższenia kapitału zakładowego – wkłady pieniężne stanowią zobowiązanie spółki wobec tego udziałowca. W związku z tym powinny zostać ujęte po stronie Ma konta 24 „Pozostałe rozrachunki”, zapisem:

- **Wn konto 13-0** „Rachunek bieżący” lub 10 „Kasa”,
- **Ma konto 24** „Pozostałe rozrachunki”.

W sytuacji gdy udziałowiec wniósł do spółki wkład pieniężny, przeznaczając go na podwyższenie kapitału, ale na dzień sporządzenia bilansu spółka nie otrzymała jeszcze postanowienia z KRS o zarejestrowaniu podwyższenia, nie może go ująć w pasywach bilansu w pozycji A.I. „Kapitał (fundusz) podstawowy”. Wartość takiego wkładu – stanowiącą saldo konta 24 – spółka wykaże w pasywach bilansu w pozycji A.VI. „Pozostałe kapitały (fundusze) rezerwowe”.

3. Dopłaty do kapitału wnoszone przez wspólników spółki z o.o.

3.1. Ewidencja księgowa dopłat otrzymanych przez spółkę z o.o.

Zgromadzenie wspólników spółki z o.o. podjęło uchwałę o wniesieniu dopłat do kapitału. Jak powinna wyglądać ewidencja księgowa otrzymania tych dopłat w księgach spółki z o.o.?

Zasady wnoszenia dopłat do spółki z ograniczoną odpowiedzialnością regulują przepisy art. 177–179 K.s.h. Wynika z nich, że umowa spółki może zobowiązywać wspólników do dopłat w granicach liczbowo oznaczonej wysokości w stosunku do udziału. Jeśli z umowy spółki nie wynika możliwość wnoszenia dopłat, a wspólnicy takie dopłaty chcą wnieść, wówczas

konieczna jest zmiana umowy spółki. Dopłaty powinny być nakładane i uiszczane przez wspólników równomiernie w stosunku do ich udziałów. To oznacza, że do wniesienia dopłat można zobowiązać wyłącznie wszystkich wspólników z uwzględnieniem liczby posiadanych przez nich udziałów. Wysokość i terminy dopłat oznaczone są w miarę potrzeby uchwałą wspólników. Przy czym uchwała powinna uwzględniać postanowienia umowy spółki. Głównym celem dopłat wnoszonych przez wspólników jest dofinansowanie spółki. Ma to zazwyczaj miejsce w związku z trudną sytuacją finansową spowodowaną, np. poniesioną stratą na działalności czy też brakiem środków na sfinansowanie planowanych bądź kontynuowanych przedsięwzięć inwestycyjnych.

Ewidencja księgowa dopłat otrzymanych przez spółkę z o.o. powinna nastąpić z uwzględnieniem art. 36 ust. 2e ustawy o rachunkowości. W świetle tego przepisu, w razie powzięcia uchwały wspólników spółki z o.o. określającej termin i wysokość dopłat, równowartość dopłat ujmuje się w odrębnej pozycji pasywów bilansu (kapitał rezerwowy z dopłat wspólników) i wykazuje się jako składnik kapitału własnego dopóty, dopóki ten nie zostanie użyty w sposób uzasadniający jego odpisanie. Uchwalone, lecz niewniesione dopłaty wykazuje się w dodatkowej pozycji kapitałów własnych „Należne dopłaty na poczet kapitału rezerwowego (wielkość ujemna)”.

Należy przy tym pamiętać, iż od dopłat wniesionych do spółki z o.o. przez wspólników istnieje obowiązek zapłaty podatku od czynności cywilnoprawnych. Z art. 1 ust. 3 pkt 2 ustawy z dnia 9 września 2000 r. o podatku od czynności cywilnoprawnych (Dz. U. z 2010 r. nr 101, poz. 649 ze zm.), zwanej dalej ustawą o PCC, wynika bowiem, iż dopłaty wnoszone do spółek kapitałowych podlegają opodatkowaniu tym podatkiem jako zmiana umowy spółki. Obowiązek podatkowy w PCC powstaje z chwilą dokonania czynności prawnej. Podstawę opodatkowania w przypadku dopłat stanowi kwota tych dopłat, a stawka podatku wynosi 0,5% (zob. art. 6 ust. 1 pkt 8 lit. c oraz art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy o PCC).

Uiszczony podatek odnosi się w ciężar kosztów działalności operacyjnej, zapisem:

- **Wn konto 40-3** „Podatki i opłaty” lub konto zespołu 5,
- **Ma konto 13-0** „Rachunek bieżący” lub 22 „Rozrachunki publicznoprawne”.

Przykład

Dopłaty wniesione na bieżącą działalność spółki

I. Założenia:

1. *Umowa spółki zobowiązuje wspólników do wniesienia dopłat. W marcu 2013 r. zgromadzenie wspólników spółki z o.o. podjęło uchwałę o wniesieniu dopłat na bieżącą działalność spółki w kwocie: 27.500 zł. Wspólnicy wpłacili na konto bankowe (w terminie określonym w uchwale) wymaganą kwotę dopłat.*
2. *W przykładzie pominięto ewidencję podatku od czynności cywilnoprawnych.*

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. PK – uchwała wspólników o wniesieniu dopłat	27.500 zł	24	81-2
2. WB – wniesienie dopłat przez wspólników	27.500 zł	13-0	24

3.2. Zwrot wspólnikom dopłat wniesionych na pokrycie bieżącej działalności

Nasza spółka zamierza zwrócić wspólnikom wniesione przez nich dopłaty na pokrycie bieżącej działalności operacyjnej. Jakich zapisów należy dokonać w związku ze zwrotem tych dopłat wspólnikom?

Dopłaty mogą być zwracane wspólnikom, jeżeli nie są wymagane na pokrycie straty wykazanej w sprawozdaniu finansowym. W świetle art. 228 pkt 5 K.s.h., podstawą do przeprowadzenia zwrotu jest uchwała wspólników. Pozostałe warunki zwrotu dopłat określono w art. 179 K.s.h. O zamiarze zwrotu dopłat spółka jest zobowiązana poinformować poprzez ogłoszenie o tym fakcie w Monitorze Sądowym i Gospodarczym, a ich zwrot wspólnikom może nastąpić po upływie miesiąca od dnia ogłoszenia o zamierzonym zwrocie. Zwrot powinien być dokonany równomiernie wszystkim wspólnikom. Zwróconych dopłat nie uwzględnia się przy żądaniu nowych dopłat.

Podkreślić należy, iż wymienione wyżej przepisy art. 179 K.s.h. mają zastosowanie, o ile umowa spółki nie stanowi inaczej (por. art. 178 § 1 K.s.h.).

W księgach rachunkowych uchwalone zwroty dopłat zmniejszają kapitał rezerwowy i stają się zobowiązaniem wobec wspólników.

W momencie podjęcia uchwały o zwrocie dopłat dokonuje się następującego zapisu:

- **Wn konto 81-2** „Kapitał rezerwowy”
(w analityce: Kapitał rezerwowy z dopłat wspólników),
- **Ma konto 24** „Pozostałe rozrachunki”
(w analityce: Rozrachunki ze wspólnikami z tytułu dopłat).

Ewidencja księgowa operacji związanych ze zwrotem dopłat wspólnikom przebiegać może w sposób przedstawiony na przykładzie liczbowym.

Przykład

I. Założenia:

Uchwałą wspólników spółki z o.o. zwrócono wspólnikom uprzednio wniesione do spółki dopłaty na pokrycie bieżącej działalności operacyjnej w kwocie: 27.500 zł.

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. PK – uchwała wspólników o zwrocie dopłat	27.500 zł	81-2	24
2. WB – zwrot dopłat wspólnikom	27.500 zł	24	13-0

III. Księgowania:

Konto 24 „Pozostałe rozrachunki” (w analityce: Rozrachunki ze wspólnikami z tytułu dopłat)				Konto 81-2 „Kapitał rezerwowy” (w analityce: Kapitał rezerwowy z dopłat wspólników)				Konto 13-0 „Rachunek bieżący”			
(2)	27.500	27.500	(1)	(1)	27.500	27.500	(S.p.)	(S.p.)	50.000	27.500	(2)

4. Wypłata dywidendy w księgach rachunkowych spółki z o.o.

4.1. Zasady wypłaty dywidendy wspólnikom spółki z o.o. określone w przepisach prawa handlowego

Wspólnik spółki z o.o. ma prawo do udziału w zysku wynikającym z rocznego sprawozdania finansowego i przeznaczonym do podziału uchwałą zgromadzenia wspólników. Wynika to z treści art. 191 ust. 1 K.s.h. Kwota przeznaczona do podziału między wspólników nie może jednak przekraczać zysku za ostatni rok obrotowy, powiększonego o niepodzielone zyski z lat ubiegłych oraz o kwoty przeniesione z utworzonych z zysku kapitałów zapasowych i rezerwowych, które mogą być przeznaczone do podziału. Kwotę tę należy pomniejszyć o niepokryte straty, udziały własne oraz o kwoty, które zgodnie z ustawą lub umową spółki powinny być przekazane z zysku za ostatni rok obrotowy na kapitały zapasowy lub rezerwowe (por. art. 192 K.s.h.).

Uprawnionymi do dywidendy za dany rok obrotowy są wspólnicy, którym udziały przysługiwały w dniu powzięcia uchwały o podziale zysku. Umowa spółki może upoważniać zgromadzenie wspólników do określenia dnia, według którego ustala się listę wspólników uprawnionych do dywidendy za dany rok obrotowy (dzień dywidendy). Dzień dywidendy wyznacza się w ciągu dwóch miesięcy od dnia powzięcia uchwały o podziale zysku. Dywidendę wypłaca się w dniu określonym w uchwale wspólników. Jeżeli uchwała wspólników takiego dnia nie określa, dywidenda jest wypłacana w dniu określonym przez zarząd (por. art. 193 K.s.h.).

4.2. Dywidenda wypłacana krajowej spółce kapitałowej

Ujęcie dywidendy w księgach spółki z o.o. wypłacającej tę dywidendę

Podział zysku netto spółki z o.o. może nastąpić dopiero po zbadaniu rocznego sprawozdania finansowego przez biegłego rewidenta (jeżeli spółka miała taki obowiązek) i zatwierdzeniu tego sprawozdania przez zgromadzenie wspólników. Przy czym zatwierdzenie sprawozdania powinno nastąpić nie później niż 6 miesięcy od dnia bilansowego.

Do momentu zatwierdzenia sprawozdania finansowego i podjęcia uchwały przez zgromadzenie wspólników o podziale zysku wynik finansowy netto spółki z o.o. za rok obrotowy pozostaje w księgach rachunkowych jako saldo konta 86 „Wynik finansowy”.

Dopiero w księgach rachunkowych następnego roku obrotowego, po zatwierdzeniu sprawozdania finansowego oraz podjęciu uchwały o podziale zysku, jednostka dokona zapisu:

- **Wn konto 86** „Wynik finansowy”,
- **Ma konto 82** „Rozliczenie wyniku finansowego”
(w analityce: Zysk netto).

Przeznaczenie zysku na wypłatę dywidendy dla udziałowców, na podstawie podjętej uchwały ujmuje się w księgach rachunkowych, zapisem:

- **Wn konto 82** „Rozliczenie wyniku finansowego”
(w analityce: Zysk netto),
- **Ma konto 24** „Pozostałe rozrachunki”
(w analityce: Imienne konta wspólników spółki).

Podatek dochodowy od dywidendy

Jak stanowi art. 22 ust. 1 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz. U. z 2011 r. nr 74, poz. 397 ze zm.), dalej zwanej updop, podatek dochodowy od dochodów (przychodów) z dywidend uzyskanych od osób prawnych mających siedzibę

lub zarząd na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej ustala się w wysokości 19% uzyskanego przychodu. Płatnikiem tego podatku jest spółka zobowiązana do wypłaty dywidendy na rzecz podatnika podatku dochodowego od osób prawnych.

Dywidenda wypłacona krajowej spółce kapitałowej może korzystać ze zwolnienia z opodatkowania, jeśli spełnione są warunki określone w art. 22 ust. 4 updog, tj. spółka uzyskująca dywidendę:

- 1) podlega w Polsce opodatkowaniu podatkiem dochodowym od całości swoich dochodów, bez względu na miejsce ich osiągania;
- 2) posiada bezpośrednio nie mniej niż 10% udziałów (akcji) w kapitale spółki wypłacającej dywidendę;
- 3) nie korzysta ze zwolnienia z opodatkowania podatkiem dochodowym od całości swoich dochodów, bez względu na źródło ich osiągania.

Zwolnienie, o którym mowa wyżej, ma zastosowanie w przypadku, kiedy spółka uzyskująca dochody (przychody) z dywidend posiada udziały (akcje) w spółce wypłacającej te należności w wysokości 10% nieprzerwanie przez okres dwóch lat.

Zwolnienie to ma również zastosowanie w przypadku, gdy okres dwóch lat nieprzerwanego posiadania udziałów (akcji), w wysokości 10% upływa po dniu uzyskania tych dochodów (przychodów). W przypadku niedotrzymania tego warunku spółka otrzymująca dywidendę jest obowiązana do zapłaty podatku, wraz z odsetkami za zwłokę w wysokości 19% dochodów (przychodów) do 20 dnia miesiąca następującego po miesiącu, w którym utraciła prawo do zwolnienia. Odsetki nalicza się od następnego dnia po dniu, w którym po raz pierwszy skorzystała ze zwolnienia.

Ponadto zwolnienie to przysługuje, jeżeli posiadanie udziałów (akcji) wynika z tytułu własności. W razie posiadania tych udziałów (akcji) na podstawie tytułu innego niż własność, dochody z tytułu dywidendy będą zwolnione pod warunkiem, że te dochody (przychody) korzystałyby ze zwolnienia u ich właściciela, gdyby posiadanie tych udziałów (akcji) nie zostało przeniesione (por. art. 22 ust. 4d updog).

Przykład

I. Założenia:

Zgromadzenie wspólników spółki z o.o. podjęło uchwałę, zgodnie z którą cały zysk netto za 2012 r. w wysokości: 500.000 zł przeznaczono na wypłatę dywidendy dla wspólników. Wspólnikami są krajowe spółki kapitałowe. Dywidenda nie korzysta ze zwolnienia od podatku dochodowego.

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. PK – przeksięgowanie zysku netto za rok 2012 do rozliczenia – po zatwierdzeniu rocznego sprawozdania finansowego – zapis w dacie uchwały o podziale zysku	500.000 zł	86	82
2. PK – zarachowanie należnej dywidendy na rozrachunki ze wspólnikami	500.000 zł	82	24
3. PK – pobranie 19% zryczałtowanego podatku od dywidendy	95.000 zł	24	22

4. WB – wypłata dywidendy w wartości pomniejszonej o podatek	405.000 zł	24	13-0
5. WB – wpłata podatku do urzędu skarbowego	95.000 zł	22	13-0

III. Księgowania:

Konto 86 „Wynik finansowy”				Konto 82 „Rozliczenie wyniku finansowego”				Konto 24 „Pozostałe rozrachunki” (w analityce: Rozrachunki z udziałowcami z tytułu dywidendy)			
(1)	500.000	500.000	(S.p.)	(2)	500.000	500.000	(1)	(3)	95.000	500.000	(2)
								(4)	405.000		
Konto 22 „Rozrachunki publicznoprawne” (w analityce: Zryczałtowany podatek od dywidendy)				Konto 13-0 „Rachunek bieżący”							
(5)	95.000	95.000	(3)	(S.p.)	500.000	405.000	(4)				
						95.000	(5)				

4.3. Dywidenda wypłacana spółce zagranicznej w walucie obcej

Zasady przeliczania zobowiązania z tytułu dywidendy na walutę obcą

Przedmiotem podziału jest kwota zysku wyrażona w polskich złotych, wartość dywidendy do podziału pomiędzy wspólników ustala się również w polskich złotych. Nie ma jednak przeszkód prawnych, aby zagranicznym udziałowcom kwotę dywidendy przekazać w walucie obcej. W takim przypadku musi nastąpić przeliczenie zobowiązania z tytułu dywidendy z polskich złotych na walutę obcą. Przeliczeniu podlega kwota dywidendy netto, a więc pomniejszona o należy podatek dochodowy.

Można tego dokonać:

- 1) na dzień podjęcia uchwały o jej wypłacie. Może to być np. kurs średni NBP z tego dnia lub też inny. W takim przypadku, z uwagi na to, że kurs z dnia powstania zobowiązania w walucie obcej może się różnić od kursu z dnia jego wypłaty, mogą powstać różnice kursowe na rozrachunkach. Będą to jednak tylko różnice bilansowe. Jednostka nie będzie mogła uwzględnić ich w rachunku podatkowym,
- 2) w momencie faktycznej jej wypłaty. Kurs waluty zależy od źródła jej pochodzenia, a mianowicie:
 - a) jeżeli jednostka walutę zakupiła w banku lub kantorze, to przeliczenia dywidendy na walutę obcą może dokonać w dniu jej wypłaty po kursie, po którym zakupiła tę walutę,
 - b) jeżeli jednostka posiada własny rachunek walutowy i do wypłaty dywidendy wykorzystywała własne środki, to przeliczenia dywidendy na walutę obcą może dokonać według kursu, po jakim wycenia rozchód środków z tego rachunku.

Należy w tym miejscu wspomnieć, iż dla celów podatkowych wypłata dywidendy nie stanowi wydatku umożliwiającego powstanie przychodu, jak też nie jest związana z utrzymaniem lub zabezpieczeniem źródła przychodów. Jest jedynie realizacją prawa wspólnika do udziału w zyskach spółki wynikającego z art. 191 K.s.h. Z tego względu w przypadku wypłaty dywidendy w walucie obcej podatkowe różnice kursowe na rozrachunkach nie powstaną.

Mogą być jednak uwzględniane w rachunku podatkowym różnice kursowe powstałe na rachunku walutowym. Różnice kursowe od własnych środków stanowią bowiem samoistne źródło przychodu lub kosztu w następstwie wzrostu lub spadku wartości posiadanych przez podatnika środków finansowych w walutach obcych, niezależnie od rodzaju operacji gospodarczych, w następstwie których środki te wpłynęły na rachunek podatnika lub z niego wypłynęły.

Podatek dochodowy od dywidendy wypłaconej zagranicznym osobom prawnym

Co do zasady dywidendy wypłacane zagranicznym osobom prawnym opodatkowane są 19% zryczałtowanym podatkiem dochodowym. Jednak, gdy zagraniczna osoba prawna ma siedzibę lub zarząd w państwie, z którym Polska zawarła umowę o zapobieganiu podwójnemu opodatkowaniu, może mieć zastosowanie stawka podatku określona w odpowiedniej umowie. W umowach tych przyjęte jest, że prawo do opodatkowania omawianego świadczenia przysługuje zarówno państwu, w którym siedzibę ma spółka wypłacająca dywidendę, jak i państwu rezydencji podatkowej odbiorcy dywidendy. Zastosowanie stawki podatku wynikającej z umowy możliwe jest jedynie pod warunkiem udokumentowania miejsca siedziby podatnika, uzyskanym od niego certyfikatem rezydencji, wydanym przez właściwe władze podatkowe obcego państwa.

Dywidenda wypłacana zagranicznej osobie prawnej może również (tak jak spółka krajowa) korzystać ze zwolnienia od zryczałtowanego podatku (art. 22 ust. 4 updop). Aby jednak spółka wypłacająca dywidendę mogła zastosować zwolnienie, spółka zagraniczna musi dostarczyć certyfikat rezydencji (art. 26 ust. 1c updop) oraz oświadczenie, że nie korzysta ona ze zwolnienia z opodatkowania podatkiem dochodowym od całości swoich dochodów (art. 26 ust. 1f updop).

Przykład

Jednostka do przeliczenia kwoty dywidendy stosuje kurs, po którym wycenia różnicę waluty z własnego rachunku walutowego

I. Założenia:

1. W spółce z o.o. zysk netto za 2012 r. wyniósł: 600.000 zł. Zgromadzenie wspólników przeznaczyło kwotę: 200.000 zł na wypłatę dywidendy wspólnikowi zagranicznemu. Od dywidendy potrącono podatek zryczałtowany w wysokości: 38.000 zł (udziałowiec nie przedstawił certyfikatu rezydencji).
2. Dywidenda została przekazana za granicę w euro. Jej przeliczenie nastąpiło w dniu wypłaty po kursie średnim NBP z dnia poprzedzającego ten dzień, który wynosił przykładowo: 4,11 zł/EUR. Kwota dywidendy w walucie obcej wyniosła: 162.000 zł : 4,11 zł/EUR = 39.416,06 EUR.
3. Na rachunku walutowym spółka posiadała: 50.000 EUR po kursie: 4,00 zł/EUR, a do wyceny rozchodu środków stosowała kurs średni NBP z dnia poprzedzającego ich wypływ.

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. PK – kwota dywidendy należna zagranicznemu wspólnikowi	200.000,00 zł	82	24
2. PK – zryczałtowany podatek dochodowy od dywidendy potrącony w dniu jej wypłaty	38.000,00 zł	24	22
3. WB – wypłata dywidendy z konta walutowego: 39.416,06 EUR × 4,11 zł/EUR =	162.000,00 zł	24	13-1
4. PK – rozliczenie różnicy kursowej od własnych środków: 39.416,06 EUR × (4,11 zł/EUR – 4,00 zł/EUR) =	4.335,77 zł	13-1	75-0

III. Księgowania:

Konto 13-1 „Rachunek walutowy”		Konto 24 „Pozostałe rozrachunki” (w analityce: Rozrachunki z udziałowcami z tytułu dywidendy)		Konto 22 „Rozrachunki publicznoprawne”	
(S.p.) 50.000/200.000,00	39.416,06/162.000,00 (3)	(2) 38.000,00	200.000,00 (1)		38.000,00 (2)
(4) -/4.335,77		(3) 162.000,00			
		200.000,00	200.000,00		
Konto 82 „Rozliczenie wyniku finansowego”		Konto 75-0 „Przychody finansowe”			
(1) 200.000,00	600.000,00 (S.p.)		4.335,77 (4)		

4.4. Wypłata dywidendy w formie niepieniężnej

Ujęcie zobowiązania z tytułu dywidendy w księgach rachunkowych

Przepisy Kodeksu spółek handlowych nie określają w jakiej formie ma być wypłacona dywidenda na rzecz wspólników spółki. Przepisy te nie zabraniają, aby przedmiotem dywidendy były aktywa inne niż środki pieniężne. Dopuszczalna jest zatem wypłata dywidendy zarówno w formie pieniężnej, jak i niepieniężnej. Podjęcie decyzji w zakresie wypłaty dywidendy niepieniężnej może być podyktowane różnymi względami, np. brakiem gotówki na wypłatę dywidendy, także pochodzącej z zewnętrznych źródeł finansowania, np. pożyczki czy kredytu. Spółka może także za bardziej racjonalne z ekonomicznego punktu widzenia uznać przekazanie określonych składników swoich aktywów wspólnikowi uprawnionemu do dywidendy niż ich zbycie, a dopiero następnie wypłatę gotówki (w tym przypadku oszczędza np. na kosztach związanych ze zbyciem majątku).

Przepisy prawa bilansowego nie zawierają regulacji odnoszących się do sposobu rozliczenia w księgach rachunkowych operacji związanych z dywidendą przekazaną wspólnikom w formie rzeczowej. W takiej sytuacji, na podstawie art. 10 ust. 3 ustawy o rachunkowości, jednostki mogą stosować Międzynarodowe Standardy Rachunkowości (MSR). W kwestii wypłaty dywidendy w formie niepieniężnej można zastosować regulacje zawarte w interpretacji 17 Komitetu do Spraw Interpretacji Międzynarodowej Sprawozdawczości Finansowej „Przekazanie aktywów niegotówkowych właścicielom” (KIMSF 17).

Z wytycznych KIMSF 17 wynika, iż zobowiązanie do przekazania aktywów niegotówkowych jako dywidendy na rzecz właścicieli wycenia się według wartości godziwej aktywów, które mają być przekazane. Na koniec każdego okresu sprawozdawczego oraz na dzień wypłaty dywidendy jednostka dokonuje weryfikacji i koryguje wartość bilansową zobowiązania z tytułu dywidendy, a wszelkie zmiany wartości bilansowej zobowiązania z tytułu dywidendy ujmuje w kapitale własnym jako korektę wartości podzielonego wyniku. Jeśli wartość godziwa (tj. wartość zobowiązania z tytułu dywidendy) różni się od wartości księgowej przekazywanego aktywu, to różnicę tę jednostka ujmuje w zysku lub stracie, w momencie uregulowania zobowiązania z tytułu dywidendy/wypłaty dywidendy.

Ewidencja operacji gospodarczych związanych z wypłatą dywidendy rzeczowej może przebiegać w sposób zaprezentowany na przykładzie w dalszej części niniejszego opracowania.

Skutki w podatku VAT

W przypadku wypłaty dywidendy w formie rzeczowej następuje przeniesienie prawa do dysponowania towarem jak właściciel. Jest zatem spełniona podstawowa przesłanka uznania czynności za dostawę towaru. Z uwagi jednak na fakt, iż przekazanie to nie wiąże się z żadnym świadczeniem ekwiwalentnym ze strony wspólnika (udziałowca), to zasadne jest przyjęcie, że czynność ta jest opodatkowana VAT jako nieodpłatne przekazanie towaru (je-

żeli w stosunku do przekazywanego towaru podatnikowi przysługiwało, w całości lub części, prawo do obniżenia kwoty podatku należnego o kwotę podatku naliczonego). Takie stanowisko zajął m.in. Dyrektor Izby Skarbowej w Łodzi w interpretacji indywidualnej z 2 sierpnia 2012 r., nr IPTPP4/443-288/12-4/UNR oraz Dyrektor Izby Skarbowej w Warszawie w interpretacji indywidualnej z 5 lipca 2012 r., nr IPPP2/443-411/12-3/AO. Analogiczne stanowisko zaprezentował Wojewódzki Sąd Administracyjny w Poznaniu w wyroku z 4 stycznia 2013 r., sygn. akt I SA/Po 719/12 (orzeczenie nieprawomocne).

Do nieodpłatnego przekazania towaru (tu: przekazania dywidendy w formie rzeczowej) należy stosować te same stawki VAT (lub zwolnienie od podatku), jak przy sprzedaży danego towaru. Podstawą opodatkowania w tym przypadku będzie cena nabycia towarów (bez VAT), a gdy nie ma ceny nabycia, koszt wytworzenia, określone w momencie dostawy tych towarów (por. art. 29 ust. 10 ustawy o VAT).

Dodajmy, że odmienne stanowisko w sprawie rozliczenia VAT od dywidendy rzeczowej zaprezentował Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie w wyroku z 25 stycznia 2011 r., sygn. akt III SA/Wa 3068/10 (orzeczenie prawomocne) uznając, że czynność ta nie podlega VAT.

Przykład

I. Założenia:

1. Zgromadzenie wspólników zdecydowało, że zysk netto w kwocie: 100.000 zł zostanie wypłacony w formie dywidendy rzeczowej poprzez przeniesienie na wspólników własności towarów należących do spółki.
2. Wartość bilansowa towarów przekazanych jako dywidenda wynosi: 80.000 zł. Natomiast wartość rynkowa tych towarów na dzień wypłaty dywidendy wynosi: 100.000 zł, zatem odpowiada kwocie zobowiązania spółki z tytułu zysku przeznaczonego do wypłaty.
3. Dywidenda korzysta ze zwolnienia od podatku na podstawie art. 22 ust. 4 updop, tak więc spółka nie pobiera zryczałtowanego podatku dochodowego.

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. PK – przeznaczenie zysku netto do podziału między wspólników	100.000 zł	82	24
2. Wz – przekazanie wspólnikom towarów będących własnością spółki jako dywidendy rzeczowej	80.000 zł	24	33
3. PK – rozliczenie różnicy pomiędzy wartością bilansową przekazanych towarów a wartością zobowiązania z tytułu dywidendy: 100.000 zł – 80.000 zł =	20.000 zł	24	76-0
4. PK – VAT należny z tytułu nieodpłatnego przekazania towarów: 100.000 zł × 23% =	23.000 zł	76-1	22-2

III. Księgowania:

Konto 82 „Podział wyniku finansowego”				Konto 24 „Pozostałe rozrachunki” (w analityce: Rozrachunki z udziałowcami z tytułu dywidendy)				Konto 33 „Towary”			
(1)	100.000	100.000	(S.p.)	(2)	80.000	100.000	(1)	(S.p.)	80.000	80.000	(2)
				(3)	20.000						

Konto 76-0 „Pozostałe przychody operacyjne”		Konto 76-1 „Pozostałe koszty operacyjne”		Konto 22-2 „Rozrachunki z urzędem skarbowym z tytułu VAT należnego”	
	20.000 (3)	(4)	23.000		23.000 (4)

5. Nabycie udziałów własnych w celu ich umorzenia

5.1. Ewidencja odpłatnego nabycia przez spółkę z o.o. jej udziałów własnych

Spółka nabyła odpłatnie udziały własne w celu ich umorzenia. Nabycie nastąpiło według ceny nominalnej. W jaki sposób zaksięgować to zdarzenie?

Zasadniczo spółka nie może obejmować lub nabywać ani przyjmować w zastaw własnych udziałów. Wyjątek stanowi nabycie udziałów w okolicznościach wskazanych w art. 200 § 1 K.s.h., w tym m.in. nabycie udziałów w celu ich umorzenia.

Nabyte udziały własne zalicza się w księgach rachunkowych do krótkoterminowych aktywów finansowych i ujmuje na koncie 14 „Krótkoterminowe aktywa finansowe”.

Należy przy tym pamiętać, iż – w myśl art. 28 ust. 1 pkt 9a ustawy o rachunkowości – udziały własne wycenia się nie rzadziej niż na dzień bilansowy według ceny nabycia, za którą – stosownie do art. 28 ust. 2 tej ustawy – uważa się cenę zakupu należną sprzedającemu, powiększoną o koszty bezpośrednio związane z zakupem.

Operacje związane z odpłatnym nabyciem przez spółkę z o.o. jej własnych udziałów mogą zatem podlegać ewidencji, zapisem:

1. Nabycie udziałów własnych:
 - **Wn konto 14** „Krótkoterminowe aktywa finansowe”
(w analityce: Udziały własne),
 - **Ma konto 24** „Pozostałe rozrachunki”
(w analityce: Konto imienne wspólnika).
2. WB – uregulowanie zapłaty na rzecz wspólnika:
 - **Wn konto 24** „Pozostałe rozrachunki”
(w analityce: Konto imienne wspólnika),
 - **Ma konto 13-0** „Rachunek bieżący”.
3. Dodatkowe koszty poniesione w związku z nabyciem udziałów własnych:
 - **Wn konto 14** „Krótkoterminowe aktywa finansowe”
(w analityce: Udziały własne),
 - **Ma konto zespołu 1, 2 lub 3**.

Kolejną czynnością będzie umorzenie nabytych udziałów, czyli ich prawne unicestwienie. Umorzenie udziałów własnych może być przy tym dokonane w drodze obniżenia kapitału zakładowego lub z czystego zysku.

5.2. Umorzenie udziałów własnych poprzez obniżenie kapitału zakładowego

W przypadku umorzenia udziałów własnych z jednoczesnym obniżeniem kapitału zakładowego umorzenie następuje z chwilą obniżenia kapitału zakładowego, czyli w dacie zarejestrowania kapitału zakładowego przez sąd rejestrowy (stanowi zmianę umowy spółki, musi być więc dokonane z zachowaniem formy aktu notarialnego). Obniżenie kapitału zakładowego nie może przy tym spowodować zmniejszenia kapitału zakładowego poniżej kwoty 5.000 zł – jest to obecnie minimalna wysokość kapitału zakładowego określona w art. 154 § 1 K.s.h.

Rozliczenia skutków tego umorzenia w księgach rachunkowych dokonuje się z uwzględnieniem art. 36a ust. 2 i 3 ustawy o rachunkowości. Z przepisów tych wynika, że w przypadku umorzenia udziałów własnych w drodze obniżenia kapitału zakładowego, dodatnią różnicę między ich wartością nominalną a ceną nabycia odnosi się na kapitał zapasowy. Ujemną różnicę należy ująć jako zmniejszenie kapitału zapasowego, a pozostałą część ujemnej różnicy, przewyższającą kapitał zapasowy, jako stratę z lat ubiegłych i opisać w informacji dodatkowej w sprawozdaniu finansowym za rok, w którym nastąpiło obniżenie kapitału zakładowego.

Ewidencja księgowa tego zdarzenia przebiegać może zapisami:

- 1) wartość nominalna umarzanych udziałów (zmniejszająca kapitał zakładowy):
 - **Wn konto 80** „Kapitał zakładowy”,
 - **Ma konto 14** „Krótkoterminowe aktywa finansowe”
(w analityce: Udziały własne),
- 2) różnica między ceną nabycia a wartością nominalną umarzanych udziałów własnych:
 - a) nadwyżka wartości nominalnej:
 - **Wn konto 14** „Krótkoterminowe aktywa finansowe”
(w analityce: Udziały własne),
 - **Ma konto 81-1** „Kapitał zapasowy”,
 - b) nadwyżka ceny nabycia – do wysokości kapitału zapasowego:
 - **Wn konto 81-1** „Kapitał zapasowy”,
 - **Ma konto 14** „Krótkoterminowe aktywa finansowe”
(w analityce: Udziały własne),
 - c) nadwyżka ceny nabycia – różnica przewyższająca kapitał zapasowy wpływająca na wynik z lat ubiegłych:
 - **Wn konto 82** „Rozliczenie wyniku finansowego”,
 - **Ma konto 14** „Krótkoterminowe aktywa finansowe”
(w analityce: Udziały własne).

W przypadku nabycia udziałów własnych po cenie nominalnej i braku innych kosztów związanych z zakupem nie wystąpi różnica między ich wartością nominalną a ceną nabycia. W związku z tym ewidencja księgowa umorzenia takich udziałów w drodze obniżenia kapitału zakładowego sprowadzi się jedynie do zmniejszenia kapitału, ewidencjonowanego na koncie 80, o ich wartość nominalną (**Wn konto 80, Ma konto 14**).

Przykład

I. Założenia:

1. *Kapitał zakładowy spółki z o.o. wynosi: 60.000 zł i dzieli się na 300 udziałów o wartości nominalnej: 200 zł/szt.*
2. *W styczniu 2013 r. spółka nabyła 55 udziałów własnych w celu umorzenia od jednego z udziałowców, będącego osobą fizyczną, po cenie nominalnej: 200 zł za udział. Kwota przekazana na rachunek bankowy udziałowca wyniosła: 11.000 zł.*
3. *W związku z nabyciem udziałów nie poniesiono innych kosztów.*
4. *Umorzenie udziałów nastąpiło w drodze obniżenia kapitału zakładowego.*
5. *Sąd rejestrowy wpisał w KRS obniżenie kapitału zakładowego spółki w marcu 2013 r.*

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. PK – nabycie udziałów własnych w celu ich umorzenia: 55 udziałów × 200 zł/szt. =	11.000 zł	14	24
2. WB – wypłata wspólnikowi należnej kwoty za nabyte udziały	11.000 zł	24	13-0
3. PK – umorzenie udziałów (pod datą rejestracji obniżenia kapitału zakładowego w KRS) – wartość nominalna udziałów	11.000 zł	80	14

III. Księgowania:

Konto 14 „Krótkoterminowe aktywa finansowe” (w analityce: Udziały własne)

(1)	11.000	11.000	(3)
-----	--------	--------	-----

Konto 24 „Pozostałe rozrachunki” (w analityce: Konto imienne wspólnika)

(2)	11.000	11.000	(1)
-----	--------	--------	-----

Konto 13-0 „Rachunek bieżący”

(S.p.)	40.000	11.000	(2)
--------	--------	--------	-----

Konto 80 „Kapitał zakładowy”

(3)	11.000	60.000	(S.p.)
-----	--------	--------	--------

5.3. Umorzenie udziałów własnych z czystego zysku

W przypadku umorzenia udziałów z czystego zysku nie następuje obniżenie kapitału, nie następuje także zmiana umowy spółki, w efekcie czego sama uchwała w przeciwieństwie do uchwały o umorzeniu udziałów w trybie obniżenia kapitału zakładowego, nie wymaga formy aktu notarialnego. Po umorzeniu zarząd spółki zobowiązany jest jedynie zgłosić sądowi rejestrowemu nową listę wspólników wraz z wnioskiem o wpis zmiany danych wspólników w Krajowym Rejestrze Sądowym.

Umorzenie udziałów bez obniżania kapitału zakładowego polega na zmniejszeniu ich liczby, przy zachowaniu na niezmiennym poziomie wielkości kapitału zakładowego. W wyniku tej operacji suma wartości nadal istniejących udziałów jest niższa od kapitału zakładowego. Z chwilą umorzenia części udziałów z zysku, bilansowa wielkość kapitału zakładowego nie ulega zmianie. Zmniejsza się natomiast suma wartości nominalnych wszystkich udziałów.

Jeżeli umorzenie udziałów własnych następuje z czystego zysku, to pod datą podjęcia odpowiedniej uchwały dokonuje się zapisu:

- **Wn konto 82 „Rozliczenie wyniku finansowego”** lub 81-2 „Kapitał rezerwowy”,
- **Ma konto 14 „Krótkoterminowe aktywa finansowe”**
(w analityce: Udziały własne).

Przykład

I. Założenia:

Na podstawie danych z poprzedniego przykładu, przy założeniu że umorzenie udziałów nastąpiło z niepodzielonego zysku roku ubiegłego.

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. PK – nabycie udziałów własnych w celu ich umorzenia: 55 udziałów × 200 zł/szt. =	11.000 zł	14	24
2. WB – wypłata wspólnikowi należnej kwoty za nabyte udziały	11.000 zł	24	13-0
3. PK – umorzenie udziałów z czystego zysku (pod datą uchwały w sprawie podziału wyniku finansowego netto za 2012 r.)	11.000 zł	82	14

III. Księgowania:

Konto 14 „Krótkoterminowe aktywa finansowe” (w analityce: Udziały własne)

(1)	11.000	11.000	(3)
-----	--------	--------	-----

Konto 24 „Pozostałe rozrachunki” (w analityce: Konto imienne wspólnika)

(2)	11.000	11.000	(1)
-----	--------	--------	-----

Konto 13-0 „Rachunek bieżący”

(S.p.)	40.000	11.000	(2)
--------	--------	--------	-----

Konto 82 „Rozliczenie wyniku finansowego”

(3)	11.000
-----	--------

5.4. W jaki sposób wykazać nabyte przez spółkę udziały własne w bilansie?

Nabyte przez spółkę udziały własne, figurujące na dzień bilansowy na koncie 14 „Krótkoterminowe aktywa finansowe”, wykazuje się w pasywach bilansu jako wielkość ujemną – w pozycji A.III. „Udziały (akcje) własne”.

W przypadku nabycia udziałów własnych w celu ich umorzenia, będzie tak jeśli do dnia bilansowego sąd rejestrowy nie dokona wpisu obniżenia kapitału zakładowego spółki do rejestru (w przypadku umorzenia udziałów własnych w drodze obniżenia kapitału zakładowego) lub gdy do dnia bilansowego nie zostanie podjęta uchwała o ich umorzeniu (w przypadku umorzenia udziałów z czystego zysku).

6. Rozliczenie straty bilansowej w księgach spółki z o.o.

6.1. W jakim terminie należy dokonać rozliczenia wyniku finansowego w spółce z o.o.?

Zasady rozliczenia wyniku określone w ustawie o rachunkowości oraz w prawie handlowym

Podział lub pokrycie wyniku finansowego netto spółki z o.o. za dany rok obrotowy może nastąpić dopiero po zbadaniu rocznego sprawozdania finansowego (jeżeli taki obowiązek ciążył na jednostce) oraz po zatwierdzeniu tego sprawozdania przez organ zatwierdzający.

Ustawa o rachunkowości nie precyzuje w jakim terminie należy dokonać podziału lub pokrycia wyniku finansowego. Jednak art. 53 ust. 3 i 4 ustawy wskazuje, że nie można dzielić zysku ani pokrywać straty przed zatwierdzeniem sprawozdania finansowego przez organ zatwierdzający.

Dodatkowo w jednostkach, których sprawozdanie finansowe podlega obowiązkowemu badaniu przez biegłego rewidenta, podział wyniku finansowego netto może nastąpić po za-
twierdzeniu tego sprawozdania finansowego przez organ zatwierdzający, po uprzednim wy-
rażeniu przez biegłego rewidenta opinii o tym sprawozdaniu bez zastrzeżeń lub z zastrze-
żeniami. Podział lub pokrycie wyniku finansowego netto, dokonany bez spełnienia tego wa-
runku, jest nieważny z mocy prawa. W świetle art. 53 ust. 1 ustawy o rachunkowości, roczne
sprawozdanie finansowe jednostki podlega zatwierdzeniu przez organ zatwierdzający, nie
później niż 6 miesięcy od dnia bilansowego.

W odniesieniu do zagadnienia podziału lub pokrycia wyniku finansowego trzeba również
uwzględnić przepisy K.s.h., a dokładnie art. 231, zgodnie z którym w terminie sześciu mie-
sięcy po upływie każdego roku obrotowego powinno odbyć się zwyczajne zgromadzenie
wspólników spółki z o.o., którego przedmiotem obrad będzie:

- 1) rozpatrzenie i zatwierdzenie sprawozdania zarządu z działalności spółki oraz sprawo-
zdania finansowego za ubiegły rok obrotowy,
- 2) powzięcie uchwały o podziale zysku albo pokryciu straty, pod warunkiem, że sprawy
te nie zostały wyłączone spod kompetencji zgromadzenia wspólników (zob. art. 191
§ 2 K.s.h.),
- 3) udzielenie członkom organów spółki absolutorium z wykonania przez nich
obowiązków.

Wobec tego, jak wynika z art. 231 K.s.h., w dacie zwyczajnego zgromadzenia wspólników
należy ustalić sposób rozdysponowania wyniku finansowego za rok obrotowy, za który spo-
rządzono sprawozdanie (tutaj: pokrycia straty).

W przypadku spółki z o.o., której rok obrotowy jest zgodny z rokiem kalendarzowym, za-
twierdzenie sprawozdania finansowego i podjęcie decyzji o podziale zysku lub pokryciu straty
np. za 2012 r., powinno nastąpić nie później niż do 30 czerwca 2013 r.

Przeniesienie straty na konto 82 pod datą zatwierdzenia sprawozdania finansowego

Wynik finansowy w księgach rachunkowych ustalany jest na koncie 86 „Wynik finansowy”,
w ten sposób, że przeksięgowuje się salda kont wynikowych kosztów na stronę Wn konta
86, a salda kont wynikowych przychodów – na stronę Ma konta 86. Saldo Wn konta 86 wy-
raża stratę za rok obrotowy, a saldo Ma wyraża zysk. Do momentu zatwierdzenia sprawo-
zdania finansowego za dany rok obrotowy wynik finansowy pozostaje na koncie 86.

Dopiero po podjęciu stosownej uchwały, pod datą zatwierdzenia sprawozdania finanso-
wego, wynik finansowy przenosi się na konto 82 „Rozliczenie wyniku finansowego”. Wynik
finansowy w postaci straty bilansowej ujmuje się zapisem księgowym:

- **Wn konto 82** „Rozliczenie wyniku finansowego”,
- **Ma konto 86** „Wynik finansowy”.

Podkreślić przy tym należy, iż odpowiednie zapisy dotyczące zatwierdzenia sprawozdania
finansowego oraz pokrycia straty na podstawie podjętej uchwały (uchwał) zwyczajnego zgro-
madzenia wspólników ujmuje się już w księgach rachunkowych następnego roku obrotowego.

Sposoby pokrycia straty bilansowej

Powstała na dzień bilansowy strata wymaga pokrycia. Co do zasady strata może być
rozliczona:

- a) niepodzielonym zyskiem z lat ubiegłych,
 - b) dopłatami wspólników,
 - c) kapitałem zapasowym lub rezerwowym,
 - d) zyskiem roku następnego.
-

Podstawą odpowiedniego ujęcia w księgach rachunkowych pokrycia straty jest uchwała zwyczajnego zgromadzenia wspólników spółki z o.o. w sprawie pokrycia straty za rok obrotowy, o której mowa w art. 231 K.s.h.

Zwracamy uwagę, że w świetle art. 233 § 1 K.s.h., jeżeli bilans sporządzony przez zarząd spółki z o.o. wykaże stratę przewyższającą sumę kapitałów zapasowego i rezerwowych oraz połowę kapitału zakładowego, zarząd jest obowiązany niezwłocznie zwołać zgromadzenie wspólników w celu powzięcia uchwały dotyczącej dalszego istnienia spółki.

6.2. Pokrycie straty kapitałem zapasowym lub rezerwowym

Czy spółka z o.o. może rozliczyć powstałą stratę bilansową z kapitałem zapasowym lub rezerwowym? Jak zaksięgować taką operację?

Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, co do zasady nie są zobowiązane przepisami prawa do tworzenia kapitału zapasowego oraz kapitałów rezerwowych (zob. jednak art. 154 § 3 zd. 2 K.s.h., art. 36 ust. 2e ustawy o rachunkowości). Mogą je natomiast tworzyć dobrowolnie lub też mogą je do tego zobowiązać wewnętrzne uregulowania spółki.

Jeśli spółka dysponuje kapitałem zapasowym lub rezerwowym, to może go wykorzystać na pokrycie straty bilansowej. W księgach rachunkowych na podstawie uchwały wspólników o pokryciu straty dokonuje się następujących zapisów:

- **Wn konto 81-1** „Kapitał (fundusz) zapasowy” lub 81-2 „Kapitał (fundusz) rezerwowy”,
- **Ma konto 82** „Rozliczenie wyniku finansowego”.

Poniżej przedstawiamy przykład uchwały w sprawie pokrycia straty kapitałem rezerwowym.

*Uchwała nr 3/2013
z dnia 20 kwietnia 2013 r.*

*Zwyczajnego Zgromadzenia Wspólników „ABC” Spółki z o.o. z siedzibą w Opolu
w sprawie pokrycia straty netto Spółki za 2012 r.*

§ 1

Zwyczajne Zgromadzenie Wspólników uchwala, że strata netto Spółki za rok obrotowy od 1.01.2012 r. do 31.12.2012 r. w kwocie: 15.000 zł zostanie pokryta w całości z kapitału rezerwowego utworzonego z zysku netto lat poprzednich.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

§ 2

Uchwała została powzięta jednomyślnie.

*Wspólnicy
Jan Kowalski, Adam Kowalski*

7. Sprzedaż udziałów spółki z o.o. przez wspólnika

Udziałowiec spółki z o.o. sprzedał część swoich udziałów. Wartość kapitału nie uległa zmianie, tylko pewną ilość udziałów przeniesiono na nowego wspólnika. Jak to zaksięgować?

Udział, jako majątkowe prawo wspólnika w spółce z o.o., może stanowić przedmiot obrotu. Na podstawie art. 180 K.s.h., zbycie udziału, jego części lub ułamkowej części udziału powinno być dokonane w formie pisemnej z podpisami notarialnie poświadczonymi.

O przejściu udziału, jego części lub ułamkowej części udziału na inną osobę zainteresowani zawiadamiają spółkę, przedstawiając dowód przejścia. Jest ono skuteczne wobec spółki od chwili, gdy otrzyma ona od jednego z zainteresowanych zawiadomienie o tym wraz z dowodem dokonania czynności. Wynika to z art. 187 § 1 K.s.h. Trzeba też wskazać, że umowa spółki może uzależnić zbycie udziałów od zgody spółki albo w inny sposób ograniczyć (art. 182 K.s.h.).

Zbycie udziałów przez jednego ze wspólników nie powoduje zmniejszenia kapitału zakładowego spółki z o.o., ujmowanego na koncie 80 „Kapitał zakładowy”. Zmiana w osobach wspólników oraz zmiana liczby i wysokości udziałów każdego z nich, będąca następstwem zbycia udziałów powinna zostać jedynie wpisana w prowadzonej przez zarząd księdze udziałów (art. 188 § 1 K.s.h.) i uwidoczniiona w nowej liście wspólników, którą zarząd obowiązany jest złożyć w sądzie rejestrowym (art. 188 § 3 K.s.h.). Zapewnia to jawność tych danych wobec wspólników (art. 188 § 2 K.s.h.).

Jeżeli spółka prowadzi ewidencję szczegółową do konta 80 „Kapitał zakładowy”, to wartości części udziałów sprzedanych przez jednego ze wspólników powinna przeksięgować na konto nowego wspólnika. Wówczas ewidencja tego zdarzenia przebiegać będzie zapisem:

- **Wn konto 80** „Kapitał zakładowy”
(w analityce: Konto imienne wspólnika sprzedającego udziały),
- **Ma konto 80** „Kapitał zakładowy”
(w analityce: Konto imienne wspólnika nabywającego udziały).

8. Konwersja długu na kapitał zakładowy – ujęcie w księgach rachunkowych

Udziałowiec w 2010 r. pożyczył spółce z o.o. pieniądze. Ponieważ spółka ma problem ze spłatą tej pożyczki, planuje dokonać jej zamiany na udziały. Uchwała wspólników o podwyższeniu kapitału zakładowego spółki określać będzie, iż przedmiotem wkładu na podwyższenie kapitału będzie wkład pieniężny, a następnie wierzytelność spółki względem wspólnika z tytułu należnej wpłaty na kapitał zostanie – w drodze umowy – potrącona z wierzytelnością posiadaną przez tego wspólnika względem spółki (umowne potrącenie wierzytelności). Jak to zaewidencjonować w księgach rachunkowych?

Przepisy Kodeksu spółek handlowych dopuszczają możliwość „bezgotówkowego” podwyższenia kapitału zakładowego spółki z o.o., które może być dokonane poprzez:

- objęcie przez wierzyciela udziałów w podwyższonym kapitale zakładowym w zamian za wkład niepieniężny w postaci jego wierzytelności wobec spółki – powstaje wówczas roszczenie spółki wobec tego podmiotu o wniesienie wkładu niepieniężnego w postaci jego wierzytelności. Wspólnik wnosi wierzytelność tytułem aportu, dokonując jej cesji na rzecz spółki, co jednocześnie prowadzi do wygaśnięcia zobowiązania, którego przedmiot stanowiła ta wierzytelność (wierzytelność zostaje bowiem nabyta przez dłużnika),
- objęcie przez wierzyciela udziałów w podwyższonym kapitale zakładowym w zamian za wkład pieniężny – powstaje wówczas roszczenie spółki wobec tego podmiotu o wniesienie wkładu pieniężnego, tj. wniesienie środków pieniężnych. Na podstawie umowy między wspólnikiem i spółką możliwe jest wówczas wzajemne potrącenie istniejących wierzytelności pieniężnych. Wierzytelność wspólnika wobec spółki nie

stanowi w takiej sytuacji przedmiotu aportu, a jedynie służy realizacji wierzytelności spółki wobec wspólnika z tytułu objęcia udziałów.

Możliwość potrącenia wzajemnych wierzytelności przewidują przepisy art. 14 § 4 K.s.h., zgodnie z którymi, co prawda wspólnik nie może potrącać swoich wierzytelności wobec spółki kapitałowej z wierzytelnością spółki względem wspólnika z tytułu należnej wpłaty na poczet udziałów. Jednak nie wyłącza to potrącenia umownego.

O tym czy konwersja wierzytelności przysługującej wspólnikowi wobec spółki na udziały przybierze postać wkładu pieniężnego czy niepieniężnego, decyduje treść uchwały o podwyższeniu kapitału zakładowego. Taki pogląd wyraził Naczelny Sąd Administracyjny w Warszawie w wyroku z 14 grudnia 2004 r., sygn. akt FSK 1408/04.

W kwestii dotyczącej ujęcia omawianego zdarzenia w księgach rachunkowych należy uwzględnić postanowienia zawarte w art. 36 ust. 2c ustawy o rachunkowości, zgodnie z którymi:

- kapitały (fundusze) własne powstałe z zamiany pożyczek na udziały wykazuje się w wartości nominalnej tych pożyczek, po uwzględnieniu odsetek naliczonych i niezapłaconych do dnia zamiany, które nie będą wypłacone oraz niezrealizowanych różnic kursowych,
- jeżeli pożyczki są wyrażone w walucie obcej, to na dzień zamiany stosuje się do nich przepisy art. 30 ustawy o rachunkowości.

Zapisy w księgach rachunkowych związane z konwersją pożyczki na udziały w spółce mogą wyglądać następująco:

1) zarachowanie odsetek umownych:

- **Wn konto 75-1 „Koszty finansowe”,**
- **Ma konto 24 „Pozostałe rozrachunki”**
(w analityce: Konta imienne udziałowców – rozrachunki z tytułu pożyczki),

2) przeksięgowanie – pod datą podjęcia uchwały – zobowiązania z tytułu pożyczki wraz z naliczonymi odsetkami:

- **Wn konto 24 „Pozostałe rozrachunki”**
(w analityce: Konta imienne udziałowców – rozrachunki z tytułu pożyczki),
- **Ma konto 24 „Pozostałe rozrachunki”**
(w analityce: Konta imienne udziałowców – rozrachunki z tytułu wkładów na kapitał),

3) zaksięgowanie – pod datą wpisu do rejestru – podwyższenia kapitału zakładowego o kwotę pożyczki wraz z odsetkami:

- **Wn konto 24 „Pozostałe rozrachunki”**
(w analityce: Konta imienne udziałowców – rozrachunki z tytułu wkładów na kapitał),
- **Ma konto 80 „Kapitał zakładowy”.**

W przypadku konwersji na udziały pożyczki otrzymanej w walucie obcej, przeliczonej na złote według obowiązujących zasad określonych w art. 30 ustawy o rachunkowości, konieczne jest również zarachowanie przed konwersją (oprócz odsetek umownych) również różnicy kursowej wynikającej z zastosowania różnych kursów waluty w dniu wyceny wpływu pożyczki i w dniu zamiany, zapisem:

1) ujemnej różnicy kursowej:

- **Wn konto 75-1 „Koszty finansowe”,**
- **Ma konto 24 „Pozostałe rozrachunki”**
(w analityce: Konta imienne udziałowców – rozrachunki z tytułu pożyczki),

2) dodatniej różnicy kursowej:

- **Wn konto 24 „Pozostałe rozrachunki”**
(w analityce: Konta imienne udziałowców – rozrachunki z tytułu pożyczki),
- **Ma konto 75-0 „Przychody finansowe”.**

W sytuacji gdy do dnia bilansowego sąd nie wyda postanowienia o podwyższeniu kapitału zakładowego, podwyższoną kwotę kapitału wykazuje się w pasywach bilansu w pozycji A.VI. „Pozostałe kapitały (fundusze) rezerwowe”.

I. Założenia:

1. *Udziałowiec spółki udzielił spółce z o.o. oprocentowanej pożyczki w kwocie: 25.000 zł. Oprocentowanie wynosiło 10% w skali roku.*
2. *Wspólnicy podjęli uchwałę o podwyższeniu kapitału zakładowego, który wynosi: 100.000 zł, o kwotę pożyczki wraz z naliczonymi odsetkami. Przedmiotem wkładu będzie wkład pieniężny.*
3. *Dokonano umownego potrącenia wierzytelność spółki względem wspólnika z tytułu należnej wpłaty na kapitał z wierzytelnością posiadaną przez tego wspólnika względem spółki. Odsetki do dnia potrącenia wynosiły: 7.500 zł.*

II. Dekretacija:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. PK – przeksięgowanie – pod datą podjęcia uchwały – zobowiązania z tytułu pożyczki wraz z naliczonymi odsetkami: 25.000 zł + 7.500 zł =	32.500 zł	24	24
2. PK – zaksięgowanie – pod datą wpisu do rejestru – podwyższenia kapitału zakładowego o kwotę pożyczki wraz z odsetkami	32.500 zł	24	80

III. Księgowania:

Konto 24 „Pozostałe rozrachunki”
(w analityce: Konta imienne
udziałowców – rozrachunki z tytułu
pożyczki)

(1)	32.500	32.500 (S.p.)
-----	--------	---------------

Konto 24 „Pozostałe rozrachunki”
(w analityce: Konta imienne
udziałowców – rozrachunki z tytułu
wkładów na kapitał)

(2)	32.500	32.500	(1)
-----	--------	--------	-----

Konto 80 „Kapitał zakładowy”

	100.000 (S.p.)
	32.500 (2)

II. KAPITAŁY W SPÓŁCE AKCYJNEJ

1. Kapitały w spółce akcyjnej – prezentacja w bilansie

W 2012 r. utworzono spółkę akcyjną. Wartość emisyjna akcji przewyższała ich wartość nominalną. Do końca roku na pokrycie akcji wpłacono połowę należnej kwoty. Pozostała kwota wpłacona zostanie w terminie późniejszym. Jak wykazać to w bilansie spółki za 2012 r.?

Jeżeli akcje spółki akcyjnej obejmowane są (wydawane) po cenie emisyjnej wyższej od ich wartości nominalnej, to zapisy dotyczące utworzenia kapitału zakładowego w tej spółce przebiegać będą następująco:

- a) wartość emisyjna (w cenie sprzedaży) akcji:
 - **Wn konto 24** „Pozostałe rozrachunki”,
- b) wartość nominalna akcji – zgodnie ze statutem i Kodeksem spółek handlowych:
 - **Ma konto 80** „Kapitał zakładowy”,
- c) nadwyżka wartości emisyjnej nad wartością nominalną, tzw. różnica agio:
 - **Ma konto 81-1** „Kapitał zapasowy”.

Kapitał zakładowy (akcyjny) w wysokości nominalnej, zgodnej ze statutem i wpisem do rejestru handlowego – stanowiący saldo konta 80 „Kapitał zakładowy” – wykazywany jest w pasywach bilansu w pozycji A.I. „Kapitał (fundusz) podstawowy”.

Natomiast nadwyżka osiągnięta przy emisji akcji powyżej ich wartości nominalnej (pozostała po pokryciu kosztów emisji) – ewidencjonowana na koncie 81-1 „Kapitał zapasowy” – wykazywana jest w pozycji A.IV pasywów bilansu, jako „Kapitał (fundusz) zapasowy”.

Wykazaniu w bilansie podlegać będą również niewniesione należne wpłaty na kapitał podstawowy – w wysokości równej debetowemu saldu konta 24 „Pozostałe rozrachunki”. Wykazuje się je w pasywach bilansu jako składnik kapitału własnego ze znakiem ujemnym w pozycji A.II. „Należne wpłaty na kapitał podstawowy (wielkość ujemna)” – bez ujmowania po stronie aktywów bilansu.

Przykład

I. Założenia:

Kapitał zakładowy spółki akcyjnej utworzonej w 2012 r. – zgodnie z jej statutem – wynosi: 800.000 zł. Z emisji akcji osiągnięto kwotę: 1.000.000 zł. Na pokrycie akcji wpłacono kwotę: 500.000 zł, pozostała kwota wpłacona zostanie w następnym roku obrotowym.

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. PK – utworzenie spółki akcyjnej:			
a) wartość emisyjna (w cenie sprzedaży) akcji	1.000.000 zł	24	
b) wartość nominalna akcji	800.000 zł		80
c) nadwyżka wartości emisyjnej nad wartością nominalną, tzw. agio	200.000 zł		81-1
2. WB – pokrycie akcji wpłatą pieniężną na rachunek bankowy spółki	500.000 zł	13-0	24

III. Księgowania:

Konto 24 „Pozostałe rozrachunki”			Konto 80 „Kapitał zakładowy”			Konto 81-1 „Kapitał zapasowy”		
(1a)	1.000.000	500.000 (2)		800.000 (1b)			200.000 (1c)	
(S.k.)	500.000							
Konto 13-0 „Rachunek bieżący”								
(2)	500.000							

IV. Fragment bilansu spółki sporządzonego na 31 grudnia 2012 r.:

Pozycja	Pasywa	31.12.2012 r.
A.	Kapitał (fundusz) własny	500.000 zł
I.	Kapitał (fundusz) podstawowy	800.000 zł
II.	Należne wpłaty na kapitał podstawowy (wielkość ujemna)	(500.000 zł)
III.	Udziały (akcje) własne (wielkość ujemna)	
IV.	Kapitał (fundusz) zapasowy	200.000 zł
V.	Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny	
VI.	Pozostałe kapitały (fundusze) rezerwowe	
VII.	Zysk (strata) z lat ubiegłych	
VIII.	Zysk (strata) netto	
IX.	Odpisy z zysku netto w ciągu roku obrotowego (wielkość ujemna)	

2. Nabycie akcji własnych

2.1. Kiedy spółka może nabyć akcje własne?

Przepisy Kodeksu spółek handlowych, generalnie zabraniają nabywania przez spółkę akcyjną wyemitowanych przez nią akcji, tzw. akcji własnych (art. 362 K.s.h.). Zakaz ten nie dotyczy jednak m.in.:

- nabycia akcji w celu zapobieżenia bezpośrednio zagrażającej spółce poważnej szkodzie,
- nabycia akcji, które mają być zaoferowane do nabycia pracownikom lub osobom, które były zatrudnione w spółce lub spółce z nią powiązanej przez okres co najmniej trzech lat,
- nabycia akcji w celu ich umorzenia,
- nabycia w pełni pokrytych akcji w drodze egzekucji celem zaspokojenia roszczeń spółki, których nie można zaspokoić w inny sposób z majątku akcjonariusza,
- nabycia w pełni pokrytych akcji nieodpłatnie.

W niektórych przypadkach, określonych m.in. w pkt a i b, nabycie akcji własnych przez spółkę jest dozwolone tylko wtedy, gdy zostały spełnione łącznie następujące warunki:

- nabyte akcje zostały w pełni pokryte,
- łączna wartość nominalna nabytych akcji nie przekracza 20% kapitału zakładowego spółki, uwzględniając w tym również wartość nominalną pozostałych akcji własnych, które nie zostały przez spółkę zbyte,

- łączna cena nabycia akcji własnych, powiększona o koszty ich nabycia, nie jest wyższa od kapitału rezerwowego, utworzonego w tym celu z kwoty, która zgodnie z art. 348 § 1 K.s.h. może być przeznaczona do podziału.

2.2. Jak w księgach spółki akcyjnej ująć nabycie akcji własnych?

Nabyte akcje własne ujmuje się na koncie 14 „Krótkoterminowe aktywa finansowe” i wycenia – z uwzględnieniem z art. 28 ust. 1 pkt 9a ustawy o rachunkowości – według ceny nabycia, za którą, stosownie do art. 28 ust. 2 ww. ustawy, uważa się cenę zakupu należną sprzedającemu powiększoną o koszty bezpośrednio związane z zakupem.

W razie nabycia akcji własnych w drodze egzekucji ich ceną nabycia jest cena ustalona w postępowaniu egzekucyjnym, powiększona o koszty poniesione w toku postępowania egzekucyjnego, które nie zostały spółce zwrócone. W przypadku zaś nieodpłatnego nabycia akcji własnych cena nabycia obejmuje wszystkie koszty ponoszone przez spółkę na ich nabycie (art. 28 ust. 2a ustawy o rachunkowości).

Przykład

I. Założenia:

W czerwcu 2013 r. spółka akcyjna nabyła od akcjonariusza własne akcje w ilości 300 szt. w cenie: 125 zł za 1 akcję podczas, gdy wartość nominalna tych akcji stanowi: 100 zł/szt.

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. Nabyte akcje własne – wartość w cenie nabycia: 300 szt. × 125 zł/szt. =	37.500 zł	14	24
2. WB – wypłata wynagrodzenia akcjonariuszowi	37.500 zł	24	13-0

III. Księgowania:

Konto 14 „Krótkoterminowe aktywa finansowe” (w analityce: Akcje własne)

(1) 37.500

Konto 24 „Pozostałe rozrachunki”
(w analityce: Imienne konto akcjonariusza zbywającego akcje)

(2) 37.500 37.500 (1)

Konto 13-0 „Rachunek bieżący”

(S.p.) 40.000 37.500 (2)

Uwaga: W przypadku nabycia akcji własnych w celu zapobieżenia poważnej szkodzie bezpośrednio zagrażającej spółce lub zaoferowania ich do nabycia pracownikom lub byłym współpracownikom, z chwilą podjęcia uchwały o takim zakupie należy utworzyć z niepodzielonego zysku z lat ubiegłych lub wyodrębnić z wolnego kapitału rezerwowego kapitał rezerwowy w kwocie stanowiącej odpowiednik wartości akcji przewidzianych do nabycia. Kapitał ten pozostaje zablokowany do czasu „zagospodarowania” (sprzedaży lub umorzenia) nabytych akcji własnych i nie może być wykorzystany na inne cele. Wynika to z art. 362 § 2 pkt 3 K.s.h.

3. Sprzedaż akcji własnych

3.1. Ewidencja różnicy powstałej przy sprzedaży akcji własnych

Różnica sprzedaży akcji własnych powoduje zmiany w kapitale własnym spółki akcyjnej i nie wpływa na wynik finansowy roku obrotowego.

W świetle bowiem art. 36a ust. 1 ustawy o rachunkowości, w razie zbycia akcji własnych, dodatnią różnicę między ceną sprzedaży, pomniejszoną o koszty sprzedaży, a ich ceną nabycia, należy odnieść na kapitał zapasowy. Ujemną różnicę należy wykazać jako zmniejszenie kapitału zapasowego, a pozostałą część ujemnej różnicy, przewyższającą kapitał zapasowy, należy ująć jako stratę z lat ubiegłych i opisać w informacji dodatkowej w sprawozdaniu finansowym za rok, w którym nastąpiła sprzedaż akcji.

Przypominamy, iż w zależności od celu nabycia akcje własne muszą być zbyte w ciągu roku albo w ciągu dwóch lat od dnia nabycia. W sytuacji gdy akcje własne nie zostaną zbyte w terminie określonym w Kodeksie spółek handlowych, zarząd powinien dokonać ich niezwłocznego umorzenia bez zwoływania walnego zgromadzenia (art. 363 § 5 K.s.h.).

3.2. Sprzedaż akcji własnych, gdy cena ich sprzedaży jest wyższa od ceny nabycia

Przykład

I. Założenia:

Spółka akcyjna sprzedała 150 akcji własnych, które nabyła wcześniej po cenie: 70 zł/szt. Cena sprzedaży wyniosła: 90 zł/szt. Koszty sprzedaży akcji wyniosły: 180 zł netto.

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. Sprzedaż akcji w wartości równej cenie sprzedaży: 150 szt. × 90 zł/szt. =	13.500 zł	24	75-0
2. Rozchód sprzedanych akcji w cenie nabycia: 150 szt. × 70 zł/szt. =	10.500 zł	75-1	14
3. Koszty sprzedaży akcji	180 zł	75-1	30
4. Dodatnia różnica pomiędzy ceną sprzedaży akcji, pomniejszoną o koszty sprzedaży, a ceną ich nabycia: 13.500 zł – 180 zł – 10.500 zł =	2.820 zł	75-1	81-1
5. WB – otrzymanie środków za sprzedane akcje	13.500 zł	13-0	24

III. Księgowania:

Konto 24 „Pozostałe rozrachunki”
(w analityce: Imienne konto
akcjonariusza nabywającego akcje)

(1)	13.500	13.500	(5)
-----	--------	--------	-----

Konto 75-0 „Przychody finansowe”

	13.500	(1)
--	--------	-----

Konto 75-1 „Koszty finansowe”

(2)	10.500
(3)	180
(4)	2.820

Konto 14 „Krótkoterminowe aktywa finansowe” (w analityce: Akcje własne)

(S.p.)	10.500	10.500	(2)
--------	--------	--------	-----

Konto 30 „Rozliczenie zakupu”

	180	(3)
--	-----	-----

Konto 81-1 „Kapitał zapasowy”

	2.820	(4)
--	-------	-----

Konto 13-0 „Rachunek bieżący”

(5)	13.500	
-----	--------	--

3.3. Sprzedaż akcji własnych, gdy cena ich nabycia jest wyższa od ceny sprzedaży

Przykład

I. Założenia:

Spółka akcyjna sprzedała 200 akcji własnych, które nabyła wcześniej po cenie: 150 zł/szt. Cena sprzedaży wyniosła: 120 zł/szt. Koszty sprzedaży akcji wyniosły: 300 zł netto. Kapitał zapasowy spółki wynosi: 5.000 zł.

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. Sprzedaż akcji w wartości równej cenie sprzedaży: 200 akcji × 120 zł/szt. =	24.000 zł	24	75-0
2. Rozchód sprzedanych akcji w cenie nabycia: 200 akcji × 150 zł/szt. =	30.000 zł	75-1	14
3. Koszty sprzedaży akcji	300 zł	75-1	30
4. Ujemna różnica pomiędzy ceną sprzedaży akcji, pomniejszoną o koszty sprzedaży, a ceną ich nabycia: a) ogółem kwota różnicy: 24.000 zł – 300 zł – 30.000 zł = b) różnica do wysokości kapitału zapasowego c) różnica powyżej wysokości kapitału zapasowego: 6.300 zł – 5.000 zł =	6.300 zł 5.000 zł 1.300 zł	 81-1 82	75-0
5. WB – otrzymanie środków za sprzedane akcje	24.000 zł	13-0	24

III. Księgowania:

Konto 24 „Pozostałe rozrachunki”
(w analityce: Imienne konto akcjonariusza nabywającego akcje)

(1)	24.000	24.000	(5)
-----	--------	--------	-----

Konto 75-0 „Przychody finansowe”

	24.000	(1)
	6.300	(4a)

Konto 75-1 „Koszty finansowe”

(2)	30.000	
(3)	300	

Konto 14 „Krótkoterminowe aktywa finansowe” (w analityce: Akcje własne)

(S.p.)	30.000	30.000	(2)
--------	--------	--------	-----

Konto 30 „Rozliczenie zakupu”

	300	(3)
--	-----	-----

Konto 81-1 „Kapitał zapasowy”

(4b)	5.000	5.000	(S.p.)
------	-------	-------	--------

Konto 82 „Rozliczenie wyniku finansowego” (w analityce: Strata z lat ubiegłych)

(4c)	1.300	
------	-------	--

Konto 13-0 „Rachunek bieżący”

(5)	24.000	
-----	--------	--

4. Kapitał zapasowy z obniżenia wartości nominalnej akcji

Spółka akcyjna obniżyła kapitał zakładowy poprzez obniżenie wartości nominalnej akcji (bez wynagrodzenia). Kwota uzyskana z obniżenia zostanie prze księgowana na kapitał zapasowy w dniu wpisu do KRS. Jak księgować taką operację? Czy koszty związane z obniżeniem kapitału (np. opłaty notarialne, PCC, ogłoszenie w Monitorze Sądowym i Gospodarczym) mogą obniżyć utworzony z tego tytułu kapitał zapasowy? Celem naszym jest nie zaniżyć wyniku spółki.

W myśl art. 308 K.s.h., kapitał zakładowy spółki akcyjnej powinien wynosić co najmniej 100.000 zł, zaś wartość nominalna akcji nie może być niższa niż 1 grosz. Kapitał zakładowy obniża się, w drodze zmiany statutu, przez zmniejszenie wartości nominalnej akcji, połączenie akcji lub przez umorzenie części akcji oraz w przypadku podziału przez wydzielenie (art. 455 K.s.h.). Uchwała o obniżeniu kapitału zakładowego oraz ogłoszenie o zwołaniu walnego zgromadzenia powinny określać cel obniżenia, kwotę, o którą kapitał zakładowy ma być obniżony, jak również sposób obniżenia. Obniżenie wartości nominalnej akcji nie może zostać dokonane poniżej wartości akcji wskazanej w ww. ustawie (tj. ich wartość nominalna nie może być niższa niż 1 grosz). Obniżając wartość nominalną akcji należy ten fakt ujawnić w rejestrze spółek jednocześnie decydując o ujawnieniu tego faktu na dotychczasowych akcjach lub ich wymianie na inne o niższej wartości. W przypadku uchwalenia obniżenia kapitału zakładowego spółki zarząd nie ma obowiązku niezwłocznego wezwania wierzycieli do zgłoszenia roszczeń wobec spółki między innymi w sytuacjach, jeżeli (art. 456 i 457 K.s.h.):

- 1) pomimo obniżenia kapitału zakładowego nie zwraca się akcjonariuszom wniesionych przez nich wkładów na akcje, ani też nie zostaną oni zwolnieni od wniesienia wkładów na kapitał zakładowy, a równocześnie z jego obniżeniem następuje podwyższenie kapitału zakładowego co najmniej do pierwotnej wysokości w drodze nowej emisji, której akcje zostaną w całości opłacone; w tym przypadku, jeżeli o przeznaczeniu kwot uzyskanych z obniżenia kapitału zakładowego nie postanowiono w uchwale o obniżeniu kapitału, zwiększają one kapitał zapasowy;
- 2) obniżenie kapitału zakładowego ma na celu wyrównanie poniesionych strat lub przeniesienie określonych kwot do kapitału rezerwowego; kapitał ten może być wykorzystany jedynie na pokrycie strat.

Operację obniżenia kapitału zakładowego bez wypłacania wynagrodzeń ujmuje się w księgach spółki akcyjnej pod datą rejestracji tego zdarzenia w KRS, zapisem:

- **Wn konto 80** „Kapitał zakładowy”,
- **Ma konto 81-1** „Kapitał zapasowy” lub 81-2 „Kapitał rezerwowy”.

Kodeks spółek handlowych i ustawa o rachunkowości nie regulują wprost kwestii, o której mowa w pytaniu, czyli sposobu pokrywania kosztów związanych z procedurą obniżenia kapitału zakładowego spółki. Koszty te powinny zatem stanowić koszty finansowe spółki.

Stanowisko takie wynika z faktu, iż Kodeks spółek handlowych (art. 396) oraz ustawa o rachunkowości zawierają wprost regulacje dotyczące sytuacji, gdy koszty emisji akcji pokrywane są z nadwyżki osiągniętej przy emisji akcji powyżej ich wartości nominalnej (a dopiero pozostałą część przelewa się do kapitału zapasowego). W sytuacji opisanej w pytaniu brak jest natomiast przepisów systemowych, dlatego też zastosowanie będą miały zasady ogólne.

5. Umorzenie akcji własnych

Spółka nabyła akcje własne w celu ich umorzenia. Wartość nominalna akcji uwzględniona w kapitale podstawowym jest niższa od wartości nabycia. Walne zgromadzenie akcjonariuszy ustaliło, iż nabycie akcji własnych zostanie pokryte z kapitału rezerwowego, który został uprzednio powiększony z podzielonego zysku za poprzedni rok. Jak zaksięgować umorzenie akcji własnych?

Przepisy Kodeksu spółek handlowych generalnie zabraniają nabywania przez spółkę akcyjną wyemitowanych przez nią akcji, tzw. akcji własnych (art. 362 § 1 K.s.h.). Jednocześnie w tym samym przepisie wyszczególniono przypadki, których zakaz nabywania akcji własnych nie dotyczy. Spółka może nabyć akcje własne m.in. w celu ich umorzenia. W Kodeksie spółek handlowych uregulowany został ponadto sposób wykazania akcji własnych w bilansie. Akcje te należy umieścić w bilansie w osobnej pozycji kapitału własnego w wartości ujemnej. Równocześnie należy zmniejszyć kapitał rezerwowy na akcje własne utworzony zgodnie z art. 362 § 2 pkt 3 K.s.h. i odpowiednio zwiększyć kapitał bądź kapitały, z których został on utworzony.

W księgach rachunkowych nabyte od akcjonariusza własne akcje zalicza się do krótkoterminowych aktywów finansowych w cenie nabycia, która zdefiniowana jest w art. 28 ust. 2 ustawy o rachunkowości. Cena nabycia własnych akcji to zazwyczaj cena zakupu powiększona o koszty ich zakupu. W przypadkach nabycia akcji własnych w drodze egzekucji za cenę nabycia uważa się cenę ustaloną w postępowaniu egzekucyjnym, powiększoną o koszty poniesione w toku postępowania egzekucyjnego, które nie zostały spółce zwrócone. Natomiast w przypadku nieodpłatnego nabycia akcji własnych cena nabycia obejmuje wszystkie koszty poniesione przez spółkę na ich nabycie. Tak wynika z art. 28 ust. 2a ustawy o rachunkowości.

Ujęcie w księgach rachunkowych operacji nabycia akcji własnych może przebiegać zapisem:

- **Wn konto 14** „Krótkoterminowe aktywa finansowe”
(w analityce: Akcje własne),
- **Ma konto 10** „Kasa”, 13-0 „Rachunek bieżący” lub 24 „Pozostałe rozrachunki”
(w analityce: Konto imienne akcjonariusza).

W sposób analogiczny do przedstawionego wyżej należy ująć w księgach rachunkowych poniesione koszty związane z nabyciem akcji.

W przypadku umorzenia akcji własnych może powstać różnica pomiędzy ich wartością nominalną a ceną nabycia. Zgodnie z art. 36a ust. 2 ustawy o rachunkowości:

- dodatnią różnicę odnosi się na kapitał zapasowy,
- ujemną różnicę odnosi się na zmniejszenie kapitału zapasowego.

Jeśli ujemna różnica przewyższa kapitał zapasowy, to należy ją potraktować jako stratę z lat ubiegłych i opisać w informacji dodatkowej stanowiącej część sprawozdania finansowego za rok, w którym nastąpiło obniżenie kapitału zakładowego.

Umorzenie akcji własnych, w sytuacji gdy wartość nominalna akcji jest niższa od ceny ich nabycia, przedstawia przykład liczbowy.

Przykład

I. Założenia:

Spółka akcyjna nabyła akcje własne w celu ich umorzenia. Wartość nominalna tych akcji wynosi: 200.000 zł, natomiast cena nabycia: 300.000 zł. Walne zgromadzenie akcjonariuszy

szy ustaliło, iż nabycie akcji własnych zostanie pokryte z kapitału zapasowego, który został uprzednio powiększony z podzielonego zysku za poprzedni rok.

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. Nabycie akcji własnych w celu ich umorzenia	300.000 zł	14	24
2. WB – zapłata za nabyte akcje	300.000 zł	24	13-0
3. PK – umorzenie nabytych akcji własnych:			
a) wyksięgowanie nabytych akcji w wartości równej cenie nabycia	300.000 zł		14
b) obniżenie kapitału podstawowego o wartość nominalną umorzonych akcji	200.000 zł	80	
c) ujemna różnica pomiędzy wartością nominalną akcji a ceną nabycia akcji, zmniejszająca kapitał zapasowy: 300.000 zł – 200.000 zł =	100.000 zł	81-1	

III. Księgowania:

Konto 14 „Krótkoterminowe aktywa finansowe” (w analityce: Akcje własne)

(1)	300.000	300.000	(3a)
-----	---------	---------	------

Konto 13-0 „Rachunek bieżący”

(S.p.)	400.000	300.000	(2)
--------	---------	---------	-----

Konto 24 „Pozostałe rozrachunki” (w analityce: Konto imienne akcjonariusza)

(2)	300.000	300.000	(1)
-----	---------	---------	-----

Konto 80 „Kapitał zakładowy”

(3b)	200.000	
------	---------	--

Konto 81-1 „Kapitał zapasowy”

(3c)	100.000	100.000	(S.p.)
------	---------	---------	--------

6. Programy motywacyjne dla kadry menedżerskiej – warranty subskrypcyjne

Jednostki coraz częściej wykorzystują instrumenty finansowe w celu uzyskania pożądanych przez siebie rezultatów przy znacznym ograniczeniu ryzyka. Dlatego w realizowanych przez przedsiębiorstwa planach programów motywacyjnych często obok zwykłej emisji akcji można odnaleźć takie instrumenty, jak np. opcje menedżerskie, warranty, obligacje zamienne, czy prawa do akcji. Instrumenty te, niekiedy różniące się szczegółami, mogą rodzić odmienne konsekwencje prawne, jak również podlegać odmiennej interpretacji i ujęciu w księgach rachunkowych oraz sprawozdaniu finansowym. Tematyką niniejszego opracowania jest ujęcie w księgach oraz prezentacja w sprawozdaniu finansowym warrantów subskrypcyjnych w świetle krajowych i międzynarodowych standardów rachunkowości.

6.1. Czym są warranty w świetle przepisów krajowych i międzynarodowych?

Pod pojęciem warrantu należy rozumieć taki instrument, który daje posiadaczowi pierwszeństwo subskrybowania przyszłych emisji akcji, czyli prawo wejścia w przyszłości w posiadanie papierów wartościowych po ustalonej wcześniej cenie. Jest on zatem instrumentem pochodnym, czyli takim instrumentem finansowym, którego cena jest uzależniona od wartości innego instrumentu bazowego (w tym przypadku jest to cena akcji), który będzie rozliczony bądź zrealizowany w przyszłości, a jego cena jest relatywnie niższa niż cena instrumentu bazowego. Ponadto do cech instrumentów pochodnych można zaliczyć fakt, że ich nabycie

nie powoduje poniesienia żadnych wydatków początkowych albo wartość netto tych wydatków jest niska w porównaniu do wartości innych rodzajów kontraktów, których cena zależy od zmiany warunków rynkowych.

W ustawie o rachunkowości warranty są klasyfikowane jako instrumenty o charakterze kapitałowym. Są to więc kontrakty, z których wynika prawo do majątku jednostki, pozostającego po zaspokojeniu lub zabezpieczeniu wszystkich wierzycieli, a także zobowiązanie się jednostki-emitenta warrantów do wyemitowania lub dostarczenia własnych instrumentów kapitałowych (art. 3 ust. 1 pkt 26 ustawy o rachunkowości).

Wątpliwości może budzić definicja instrumentów kapitałowych zawarta w standardach międzynarodowych. W załączniku A do MSSF 2 „Płatności w formie akcji” przez instrumenty kapitałowe należy rozumieć umowy, które dokumentują istnienie udziałów w aktywach jednostki gospodarczej pozostałych po odjęciu wszystkich jej zobowiązań. Brak jest tu zatem wskazania, podobnego do tego zawartego w ustawie o rachunkowości, że do instrumentów kapitałowych zalicza się również zobowiązanie do emisji instrumentów kapitałowych. Natomiast z paragrafu 11 MSR 32 „Instrumenty finansowe: prezentacja” można wyczytać, iż warranty stanowią instrumenty kapitałowe jedynie wówczas, gdy jednostka oferuje je proporcjonalnie wszystkim aktualnym właścicielom tej samej kategorii niepochoďnych instrumentów kapitałowych tej jednostki. Zatem, aby warrant mógł być uznany za instrument kapitałowy musi być zaoferowany dotychczasowym akcjonariuszom w równych proporcjach, odpowiednio do ilości lub wartości posiadanych przez aktualnych właścicieli akcji tej samej kategorii. Niemniej jednak, postanowień MSR 32 nie stosuje się do instrumentów finansowych, kontraktów i obowiązków wynikających z transakcji rozliczanych w formie akcji, do których stosuje się MSSF 2 „Płatności w formie akcji”. Zatem należy założyć, że warranty można uznać za opcje na akcje, które w rozumieniu załącznika A do MSSF 2 są definiowane jako umowa dająca posiadaczowi prawo, lecz nie obowiązek, do subskrybowania akcji jednostki po stałej lub możliwej do określenia cenie przez określony czas i stanowią instrumenty kapitałowe.

6.2. W jakim celu emitowane są warranty?

Zakres tematyczny niniejszego artykułu ogranicza się do warrantów subskrypcyjnych, a te w rozumieniu Kodeksu spółek handlowych, to papiery wartościowe imienne lub na okaziciela uprawniające ich posiadacza do zapisu lub objęcia akcji, z wyłączeniem prawa poboru (art. 453 § 2 K.s.h.). Pozwalają one zatem posiadaczowi warrantu na zakup akcji nowej emisji po określonej „z góry” cenie, w określonym terminie i na określonych warunkach.

Warranty służą do dokonania docelowego lub warunkowego podwyższenia kapitału zakładowego. Cechą charakterystyczną obu wymienionych sposobów podwyższenia kapitału własnego jest fakt, że prawo do ich dokonania posiada zarząd spółki akcyjnej, w ramach upoważnień danych mu w statucie spółki. Docelowe podwyższenie kapitału, polega na upoważnieniu zarządu spółki na okres trzech lat do dokonania podwyższenia kapitału w granicach kwotowo określonych w statucie jednostki, jednak nie większym niż trzy czwarte kapitału zakładowego na dzień udzielenia upoważnienia zarządowi. Ponadto zaznaczyć należy, że zarząd może wydać akcje tylko w zamian za wkłady pieniężne, chyba że upoważnienie do podwyższenia kapitału zakładowego przewiduje możliwość objęcia akcji w zamian za wkłady niepieniężne (art. 444 K.s.h.).

Z kolei warunkowe podwyższenie kapitału własnego, można wykorzystać w celu przyznania praw do objęcia akcji przez:

- obligatariuszy obligacji zamiennych lub obligacji z prawem pierwszeństwa, albo
- pracowników, członków zarządu lub rady nadzorczej w zamian za wkłady niepieniężne, stanowiące wierzytelności, jakie przysługują im z tytułu nabytych uprawnień do udziału w zysku spółki lub spółki zależnej, lub
- posiadaczy warrantów subskrypcyjnych.

Warunkowe podwyższenie kapitału polega na tym, że walne zgromadzenie akcjonariuszy uchwalając podwyższenie kapitału zakładowego, dokonuje zastrzeżenia, że osoby, którym przyznano prawo do objęcia akcji, wykonają je na warunkach określonych w uchwale. W tym przypadku wartość nominalna warunkowego podwyższenia kapitału zakładowego nie może przekraczać dwukrotności kapitału zakładowego z chwili podejmowania uchwały o warunkowym podwyższeniu, a akcje mogą być objęte zarówno za wkłady pieniężne, jak i za wkłady niepieniężne (art. 448 K.s.h.).

Jednym z celów emisji warrantów przez jednostki jest wykorzystywanie ich w celu zmotywowania kierownictwa do osiągania określonych wyników i podejmowania większego ryzyka. Odbywa się to przez traktowanie warrantów jako elementu dodatkowego wynagrodzenia, należnego po spełnieniu określonych kryteriów, takich jak np. pozostanie w spółce przez określony czas, czy osiągnięcie konkretnych rezultatów. Osoba zarządzająca, mająca perspektywę zakupu akcji spółki-pracodawcy po określonej wcześniej cenie, podejmie większe starania w celu maksymalizowania wartości akcji, a co za tym idzie osiągnięcia jak największej korzyści, rozumianej jako różnica między ceną rynkową akcji a ceną wynikającą z realizacji warrantu. Maksymalizacja wartości akcji jest jednocześnie dążeniem do zwiększenia rynkowej wartości przedsiębiorstwa, co jednocześnie przynosi korzyści obecnym posiadaczom akcji. Zaznaczyć należy, że perspektywa posiadania częściowej własności w zarządzanej spółce jest również czynnikiem zapewniającym większą dbałość o sprawy spółki, niż w przypadku braku posiadania takowych uprawnień.

Przykład

„Kappa SA” zdecydowała 22 czerwca 2013 r. o skierowaniu emisji warrantów subskrypcyjnych do kadry menedżerskiej. Każdy z warrantów uprawnia do objęcia akcji po cenie: 35 zł/szt. w ciągu 3 lat od daty emisji. W momencie emisji warrantów wartość rynkowa akcji spółki wynosiła: 24 zł. Kadra zarządzająca dążyła zatem do maksymalizacji ceny rynkowej akcji, by zrealizować jak największy zysk z posiadanych warrantów. 19 czerwca 2016 r. cena rynkowa akcji wynosiła: 50 zł, stąd w przypadku realizacji jednego warrantu tego dnia można było uzyskać zysk w wysokości różnicy pomiędzy ceną rynkową akcji a płaconością za nią, czyli: 50 zł – 35 zł = 15 zł.

6.3. Warranty w księgach rachunkowych według ustawy o rachunkowości

Zasady ewidencji warrantów nie zostały uregulowane szczegółowo w polskim prawie bilansowym. Z racji faktu, że w rachunkowości są one traktowane jako instrument kapitałowy, nie podlegają przepisom rozporządzenia z dnia 12 grudnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych (Dz. U. nr 149, poz. 1674 ze zm.). Rozporządzenie to wyłącza bowiem taki instrument ze swojego zakresu podmiotowego.

Na gruncie ustawy o rachunkowości powstaje zasadniczy problem ujęcia warrantów. Emisja instrumentów kapitałowych, co do zasady, powinna znaleźć swoje odzwierciedlenie w kapitale podstawowym. Jednak z drugiej strony, w myśl przywołanej uprzednio definicji,

warranty są zobowiązaniem się jednostki do wyemitowania lub dostarczenia akcji. Jednym ze sposobów rozwiązania tego zagadnienia jest przyjęcie za punkt wyjścia art. 36 ust. 2 ustawy o rachunkowości, który stanowi, że kapitał zakładowy spółki akcyjnej wykazuje się w wysokości określonej w umowie lub statucie i wpisanej w rejestrze sądowym. Zatem do czasu, kiedy warrant subskrypcyjny nie stanie się akcją, nie powinien być wykazywany w kapitale własnym jednostki, ale powinien być jej zobowiązaniem warunkowym, gdyż jego realizacja jest uzależniona od przyszłej decyzji posiadacza o jego realizacji. W takiej sytuacji wpłacone kwoty z tytułu odpłatnego zbycia warrantów byłyby przychodem przyszłych okresów do dnia, w którym nabywca mógłby zrealizować swoje prawo wynikające z warrantu i zamienić go na akcje.

Przykład

„Jota SA” 14 czerwca 2013 r. wyemitowała 5.000 szt. warrantów subskrypcyjnych po cenie jednostkowej: 20 zł/szt. uprawniających do objęcia akcji za: 15 zł/szt., w ciągu 2 lat od daty emisji. Wszystkie warrantów zostały sprzedane za gotówkę. 17 września 2013 r. zrealizowano 1.000 szt. warrantów oraz wydano i opłacono akcje, a podwyższenie kapitału zakładowego zarejestrowano w odpowiednim rejestrze sądowym. Operacje te zaewidencjonowano w następujący sposób:

- 1) emisja warrantów subskrypcyjnych: $5.000 \text{ szt.} \times 20 \text{ zł/szt.} = 100.000 \text{ zł}$
 - **Wn konto 13-0** „Rachunek bieżący”,
 - **Ma konto 84** „Rozliczenia międzyokresowe przychodów”

oraz jednocześnie: 100.000 zł,

 - **Ma konto 29** „Zobowiązania warunkowe” (pozabilansowo),
- 2) realizacja warrantów: $1.000 \text{ szt.} \times 15 \text{ zł/szt.} = 15.000 \text{ zł}$
 - **Wn konto 13-0** „Rachunek bieżący”,
 - **Ma konto 80** „Kapitał zakładowy”

oraz jednocześnie: 15.000 zł

 - **Wn konto 84** „Rozliczenia międzyokresowe przychodów”,
 - **Ma konto 75-0** „Przychody finansowe”
- oraz jednocześnie: 15.000 zł
- **Wn konto 29** „Zobowiązania warunkowe” (pozabilansowo).

Podkreślić należy, że kwestia związana z nieodpłatnym przekazywaniem warrantów jako elementów programu motywacyjnego kadry zarządzającej nie jest uregulowana przez przepisy polskiego prawa bilansowego. Taka sytuacja skłania do poszukiwania innych rozwiązań, na co zezwala art. 10 ust. 3 ustawy o rachunkowości, wskazując krajowe lub międzynarodowe standardy rachunkowości jako możliwe do zastosowania w kwestiach nieuregulowanych w przepisach prawa polskiego.

6.4. Warranty w księgach rachunkowych według MSSF 2

Ujęcie w księgach i wycena warrantów

W celu ustalenia sposobu ujęcia warrantów subskrypcyjnych w księgach rachunkowych można skorzystać ze wskazówek MSSF 2 „Płatności w formie akcji”, w zakres którego wchodzi m.in. transakcje przekazania instrumentów kapitałowych jednostki gospodarczej dokonane przez jej akcjonariuszy, pracownikom jednostki.

Zgodnie z postanowieniami wskazanego standardu, jednostka powinna płatności w formie instrumentów kapitałowych odnosić na kapitał własny, z drugiej strony, ujmując to jako odpowiedni koszt. Zazwyczaj programy motywacyjne dla pracowników związane są z wynagrodzeniem za świadczoną przez nich pracę, dlatego najodpowiedniejsze wydaje się odniesienie wartości warrantów w poczet kosztów operacyjnych. W zależności od przyjętego wariantu sporządzenia rachunku zysków i strat wartość warrantów można odnieść odpowiednio:

- w wariantcie porównawczym – w ciężar kosztów wynagrodzeń,
- w wariantcie kalkulacyjnym – w ciężar kosztów ogólnego zarządu.

W celu zachowania przejrzystości zapisów zaleca się ewidencjonowanie wyemitowanych warrantów na odrębnym koncie, np. „Kapitał z emisji warrantów”, które może być w sprawozdaniu finansowych zaprezentowane łącznie z pozostałymi kapitałami rezerwowymi.

Jeżeli warranty są elementem podstawowego bądź dodatkowego wynagrodzenia wynikającego z przyjętych programów motywacyjnych, to przyjmuje się, że jednostka powinna dokonać wyceny operacji przyznania warrantów w wartości godziwej kosztów wynagrodzeń poprzez odniesienie ich do wartości godziwej przyznanych instrumentów kapitałowych. Wskazana wartość godziwa powinna być określana na dzień otrzymania warrantów, czyli w tym przypadku dzień, w którym jednostka oraz pracownik zawierają umowę dotyczącą płatności w formie akcji, czyli dzień, w którym obie strony przyjmują uzgodnione terminy i warunki porozumienia. Jeżeli jest to możliwe, to jednostka powinna ustalić wartość godziwą na podstawie cen rynkowych warrantów, w szczególności biorąc pod uwagę terminy i warunki, na których instrumenty zostały przyznane. Jeśli jednak ceny rynkowe nie są dostępne, jednostka powinna oszacować wartość godziwą przyznanych instrumentów kapitałowych, stosując jedną z uznanych teoretycznie i metodologicznie metod wyceny wartości, a mogą być to chociażby te stosowane w odniesieniu do opcji.

W sytuacji gdy rzetelne oszacowanie wartości godziwej nie jest możliwe, warranty należy wycenić w ich wartości wewnętrznej, czyli w wysokości różnicy między wartością godziwą akcji, które pracownik ma prawo nabyć lub otrzymać, a ceną jaką musi za te akcje zapłacić. Wycena ta obowiązuje zarówno jako ustalenie wartości początkowej, jak i później na każdy dzień sprawozdawczy oraz na dzień ostatecznego rozliczenia, natomiast wszelkie zmiany wartości wewnętrznej ujmowane są w rachunku zysków lub strat okresu.

Przykład

W jednostce „Omega SA” emitującej warranty nie jest możliwe ustalenie ich wartości rynkowej bowiem warranty jednostki nie są przedmiotem obrotu na rynku. Zastosowanie modeli szacowania jest trudne ze względu na dużą niepewność co do wcześniejszych terminów realizacji opcji i zmian oczekiwanej zmienności w okresie trwania opcji, co może prowadzić do nieprecyzyjnych wyników estymacji. Jednostka zdecydowała się zatem na wycenę warrantów według ich wartości wewnętrznej w następujący sposób: wartość godziwa akcji – cena akcji = 20 zł – 15 zł = 5 zł.

Jednostka zaoferuje zatem warranty po cenie jednostkowej 5 zł.

Ustalenie momentu nabycia uprawnień do warrantów

Moment ujęcia warrantów w księgach jest zależny od momentu nabycia uprawnień do nich. Mogą tu wystąpić dwa przypadki: nabycie natychmiastowe lub nabycie po okresie świadczenia określonych usług. Pierwszy przypadek występuje, gdy nabycie uprawnień do przyznanych instrumentów kapitałowych następuje natychmiast. Pracownicy nie są wów-

czas zobligowani do świadczenia usług w określonym czasie, aby stać się bezwarunkowo uprawnionymi do tych instrumentów kapitałowych. Dla przedsiębiorstwa oznacza to płatność w formie warrantów w zamian za już wykonaną przez pracowników pracę. W takim przypadku jednostka powinna ująć na dzień przyznania koszty otrzymanych świadczeń w postaci wynagrodzeń w całości oraz odpowiadający im wzrost w kapitałach.

Przykład

„Beta SA” podejmując 10 czerwca 2013 r. uchwałę o docelowym podwyższeniu kapitału akcyjnego zdecydowała o zaoferowaniu warrantów dla dwóch z pięciu członków zarządu, których wkład w dotychczasowy rozwój spółki uznano za największy. Wartość godziwa przyznawanych w decyzji warrantów to: 150.000 zł. Ich emisja została zaewidencjonowana w następujący sposób:

- 1) rozliczenie wartości na dzień 10 czerwca 2013 r.: 150.000 zł
 - **Wn konto 40-4** „Wynagrodzenia”,
 - **Ma konto 80-9** „Kapitał z emisji warrantów”,
- 2) jednocześnie rozliczenie w układzie funkcjonalno-kalkulacyjnym: 150.000 zł
 - **Wn konto 55** „Koszty zarządu”,
 - **Ma konto 49** „Rozliczenie kosztów”.

Drugi przypadek występuje, gdy nabycie uprawnień przyznanych instrumentów kapitałowych nie następuje, aż do momentu, gdy upłynie określony okres świadczenia usług przez pracownika. W tym przypadku jednostka przyjmuje, że wynagrodzenie w postaci warrantów będzie otrzymywane w przyszłości w okresie nabywania uprawnień, który należy rozumieć jako okres, w czasie którego wszystkie określone warunki nabycia uprawnień ustalone w umowie dotyczącej płatności w formie akcji muszą zostać spełnione. Oznacza to, że przyznanie warrantów jest uzależnione od dodatkowych warunków umownych, które mogą przykładowo dotyczyć: pracy dla jednostki przez określony czas czy warunków osiągnięcia pewnych wyników gospodarczych, jak np. określony wzrost zysku jednostki w określonym czasie. W tym przypadku odnoszenie wartości warrantów w poczet kosztów wynagrodzeń, jak również odpowiadający im wzrost kapitałów rozkłada się w czasie na cały okres nabywania uprawnień.

Przykład

„Gamma SA” podejmując 15 czerwca 2013 r. uchwałę o docelowym podwyższeniu kapitału akcyjnego zdecydowała o zaoferowaniu warrantów czterem kluczowym członkom zarządu. Obejmą oni prawo do warrantów po przepracowaniu kolejnych 3 lat dla spółki, czyli 15 czerwca 2016 r. Wartość godziwa przyznawanych warrantów to: 400.000 zł. Ich emisja zostanie zaewidencjonowana następująco:

- 1) rozliczenie wartości na dzień 15 czerwca 2013 r.: 100.000 zł
 - **Wn konto 40-4** „Wynagrodzenia”,
 - **Ma konto 80-9** „Kapitał z emisji warrantów”,
- 2) jednocześnie rozliczenie w układzie funkcjonalno-kalkulacyjnym: 100.000 zł
 - **Wn konto 55** „Koszty zarządu”,
 - **Ma konto 49** „Rozliczenie kosztów”.

Analogiczne zapisy wystąpią na dzień 15 czerwca 2014 r., na dzień 15 czerwca 2015 r. oraz na dzień 15 czerwca 2016 r. W momencie obejmowania warrantów, tj. 15 czerwca 2016 r., ich wartość na koncie 80-9 będzie wynosiła: 400.000 zł.

Podkreślić należy, że wartość minimalna warrantów powinna być ujęta w równowartości wartości godziwej przyznanych instrumentów kapitałowych z dnia ich przyznania, z wyjątkiem przypadku gdy nabycie uprawnień do otrzymania akcji nie następuje z tytułu niespełnienia warunków nabycia uprawnień, ustalonych na dzień przyznania. Sytuacja ta może nastąpić np. gdy pracownik nie zrealizował umownego terminu świadczenia prac dla jednostki lub gdy nie udało się osiągnąć określonych wyników gospodarczych. Powyższa zasada ma zastosowanie niezależnie od tego czy nastąpiło anulowanie lub rozliczenie przyznanego instrumentu kapitałowego.

Przykład

„Alfa SA” podejmując 19 stycznia 2013 r. uchwałę o docelowym podwyższeniu kapitału akcyjnego zdecydowała o zaoferowaniu warrantów wiceprezesowi zarządu, z zastrzeżeniem, że obejmie on prawo do warrantów po przepracowaniu kolejnych 5 lat dla spółki, czyli 19 stycznia 2018 r. Wartość godziwa przyznawanych w decyzji warrantów to: 900.000 zł. Jeżeli jednak przykładowo 20 marca 2014 r. wiceprezes złoży rezygnację z pracy i utraci prawo do warrantów, ewidencja będzie przebiegać następująco:

- 1) rozliczenie wartości na dzień 19 stycznia 2013 r.: 180.000 zł
 - **Wn konto 40-4** „Wynagrodzenia”,
 - **Ma konto 80-9** „Kapitał z emisji warrantów”,
 jednocześnie rozliczenie w układzie funkcjonalno-kalkulacyjnym: 180.000 zł
 - **Wn konto 55** „Koszty zarządu”,
 - **Ma konto 49** „Rozliczenie kosztów”,
- 2) rozliczenie wartości na dzień 19 stycznia 2014 r. – zapisy jak w pkt. 1: 180.000 zł,
- 3) utrata prawa do warrantów 20 marca 2014 r.: 360.000 zł
 - **Wn konto 80-9** „Kapitał z emisji warrantów”,
 - **Ma konto 81-2** „Kapitał rezerwowy”.

Anulowanie lub rozliczenie przyznanych warrantów w okresie nabywania uprawnień

Jeśli w okresie nabywania uprawnień jednostka anuluje lub rozlicza przyznane warranty (a anulowanie to nie wynika z wygaśnięcia programu w wyniku niespełnienia warunków nabycia uprawnień), to wówczas powinna traktować takie operacje jako przyśpieszenie nabycia uprawnień. Oznacza to konieczność bezzwłocznego ujęcia kwoty, która byłaby ujmowana przez pozostały okres nabywania uprawnień.

Każdą płatność na rzecz pracownika w związku z anulowaniem lub rozliczeniem przyznania, należy traktować jako odkupienie warrantów, co jest równoznaczne ze zmniejszeniem kapitałów własnych. Dodać należy, że każda kwota nadwyżki zapłaconej ponad wartość godziwą przyznanych instrumentów kapitałowych z dnia odkupu należy ująć jako koszt.

Przykład

„Delta SA” podjęła 24 września 2012 r. uchwałę o skierowaniu emisji warrantów do wybranych członków kadry kierowniczej. Przekazano im 20.000 szt. warrantów o wartości: 30 zł/szt. 14 lutego 2013 r. spółka zdecydowała o anulowaniu warrantów i odkupiła je po cenie: 40 zł/szt. Zaewidencjonowano to w następujący sposób:

- 1) emisja warrantów: 20.000 szt. $\times$ 30 zł/szt. = 600.000 zł
 - **Wn konto 40-4** „Wynagrodzenia”,
 - **Ma konto 80-9** „Kapitał z emisji warrantów”,
 jednocześnie rozliczenie w układzie funkcjonalno-kalkulacyjnym: 600.000 zł
 - **Wn konto 55** „Koszty zarządu”,
 - **Ma konto 49** „Rozliczenie kosztów”,

- 2) anulowanie i odkupienie warrantów: $20.000 \text{ zł} \times 40 \text{ zł/szt.} = 800.000 \text{ zł}$
- **Wn konto 80-9** „Kapitał z emisji warrantów”: 600.000 zł,
 - **Wn konto 40-4** „Wynagrodzenia”: 200.000 zł,
 - **Ma konto 13-0** „Rachunek bieżący”: 800.000 zł,
- jednoczesne rozliczenie w układzie funkcjonalno-kalkulacyjnym: 200.000 zł
- **Wn konto 55** „Koszty zarządu”,
 - **Ma konto 49** „Rozliczenie kosztów”.

Anulowanie i emisja nowych warrantów może odbywać się na dwa sposoby: identyfikując nowo przyznane instrumenty kapitałowe jako zastępujące anulowane warranty, bądź bez identyfikacji nowo przyznaczonych instrumentów kapitałowych jako zastępujące anulowane warranty, co oznacza ujęcie ich jak nowe warranty. W przypadku gdy nowo emitowane warranty są zidentyfikowane jako zastępujące wcześniej wyemitowane, dokonuje się obliczenia krańcowego przyrostu wartości godziwej jako różnicy między wartością godziwą zastępujących warrantów i wartością godziwą netto anulowanych warrantów, ustalonych na dzień przyznania nowych warrantów. Nadmienić należy, że przez wartość godziwą netto anulowanych warrantów należy rozumieć ich wartość godziwą bezpośrednio sprzed dnia anulowania, pomniejszoną o kwoty płatności dokonanych na rzecz pracownika w momencie anulowania, gdzie dokonane płatności są traktowane jako pomniejszenie kapitałów własnych.

Przykład

„Eta SA” podjęła 31 grudnia 2012 r. uchwałę o skierowaniu emisji warrantów do wybranych członków zarządu – wartość emisji wyniosła: 500.000 zł. 24 marca 2013 r. jednostka podjęła kolejną uchwałę dokonującą anulowania warrantów poprzedniej emisji i dokonania nowej o wartości: 750.000 zł. Wartość godziwa netto anulowanych warrantów w przededniu ich anulowania wynosiła: 550.000 zł. Nowa emisja była skierowana w tych samych proporcjach do tych samych członków zarządu, dlatego została zidentyfikowana jako zastąpienie poprzedniej emisji. Obliczony krańcowy przyrost wartości godziwej wyniósł: $750.000 \text{ zł} - 550.000 \text{ zł} = 200.000 \text{ zł}$. Wszystkie operacje zostały zaewidencjonowane w sposób następujący:

- 1) emisja warrantów 31 grudnia 2012 r.: 500.000 zł
 - **Wn konto 40-4** „Wynagrodzenia”,
 - **Ma konto 80-9** „Kapitał z emisji warrantów”,

jednoczesne rozliczenie w układzie funkcjonalno-kalkulacyjnym: 500.000 zł

 - **Wn konto 55** „Koszty zarządu”,
 - **Ma konto 49** „Rozliczenie kosztów”,
- 2) anulowanie warrantów i dokonanie nowej emisji 24 marca 2013 r.: 200.000 zł
 - **Wn konto 40-4** „Wynagrodzenia”,
 - **Ma konto 80-9** „Kapitał z emisji warrantów”,

jednoczesne rozliczenie w układzie funkcjonalno-kalkulacyjnym: 200.000 zł

 - **Wn konto 55** „Koszty zarządu”,
 - **Ma konto 49** „Rozliczenie kosztów”.

Modyfikacja warunków uchwały dotyczącej emisji warrantów

Może również wystąpić sytuacja, w której następuje modyfikacja warunków uchwały dotyczącej emisji warrantów. Z tytułu dokonanej modyfikacji wartość godziwa przyznaczonych warrantów może się zwiększyć lub zmniejszyć.

Jeśli modyfikacja zwiększa wartość godziwą przyznanych warrantów określoną bezpośrednio przed i po modyfikacji, to jednostka powinna włączyć przyznany krańcowy przyrost wartości godziwej w wycenę tych instrumentów finansowych. Przyznany krańcowy przyrost wartości godziwej jest w tym przypadku różnicą między wartością godziwą zmodyfikowanych instrumentów kapitałowych i wartością godziwą pierwotnie przyznanych instrumentów kapitałowych, dla obu tych wielkości oszacowanych na dzień modyfikacji. Zaznaczyć należy, że jeśli modyfikacja pojawia się w okresie nabywania uprawnień, to przyznany krańcowy przyrost wartości godziwej jest uwzględniany w kwocie ujemowanej za świadczoną pracę przez cały okres od dnia modyfikacji do dnia, gdy nastąpi nabycie uprawnień zmodyfikowanych warrantów, w ten sposób, że kwoty te są ujemowane obok kwot wynikających z wartości godziwej pierwotnie przyznanych instrumentów kapitałowych z dnia ich przyznania, które są ujemowane przez pozostający czas pierwotnego okresu nabywania uprawnień.

Przykład

„Gamma SA” podejmując 15 czerwca 2013 r. uchwałę o docelowym podwyższeniu kapitału akcyjnego zdecydowała o zaoferowaniu warrantów czterem kluczowym członkom zarządu, z zastrzeżeniem, że obejmą oni prawo do warrantów po przepracowaniu kolejnych 3 lat dla spółki, czyli 15 czerwca 2016 r. Wartość godziwa przyznawanych w decyzji warrantów wynosiła: 400.000 zł. Zakładamy, że 19 września 2014 r. spółka zmodyfikuje uchwałę, określając wartość godziwą przyznawanych warrantów na: 600.000 zł. Tego dnia wartość godziwa wyemitowanych wcześniej warrantów wyniesie: 480.000 zł. Przy takim założeniu przyznany krańcowy przyrost wartości godziwej zostanie obliczony jako wartość godziwa przyznawanych warrantów pomniejszona o wartość godziwą wyemitowanych wcześniej warrantów na dzień dokonania modyfikacji, tj. na 19 września 2014 r.: $600.000 \text{ zł} - 480.000 \text{ zł} = 120.000 \text{ zł}$. Obliczona wartość podlega dopisaniu do wartości pierwotnej w pozostającym okresie nabywania uprawnień. Ewidencja operacji przebiegać będzie następująco:

- 1) rozliczenie wartości na dzień 15 czerwca 2013 r.: 100.000 zł
 - **Wn konto 40-4** „Wynagrodzenia”,
 - **Ma konto 80-9** „Kapitał z emisji warrantów”,
 jednocześnie rozliczenie w układzie funkcjonalno-kalkulacyjnym: 100.000 zł
 - **Wn konto 55** „Koszty zarządu”,
 - **Ma konto 49** „Rozliczenie kosztów”,
- 2) rozliczenie wartości na dzień 15 czerwca 2014 r. – zapisy jak w pkt. 1: 100.000 zł,
- 3) rozliczenie wartości na dzień 15 czerwca 2015 r. – zapisy jak w pkt. 1: 120.000 zł,
- 4) rozliczenie wartości na dzień 15 czerwca 2016 r. – zapisy jak w pkt. 1: 120.000 zł.

Jeśli modyfikacja pojawia się po dniu wymagalności, to przyznany krańcowy przyrost wartości godziwej jest ujemowany natychmiast lub w okresie nabywania uprawnień, gdy pracownik jest zobligowany do wypełnienia dodatkowego okresu świadczenia pracy zanim stanie się bezwarunkowo upoważniony do zmodyfikowanych instrumentów kapitałowych.

Ponadto modyfikacji może ulec również liczba przyznanych instrumentów kapitałowych. W przypadku gdy ich ilość rośnie jednostka powinna uwzględnić wartość godziwą dodatkowo przyznanych warrantów z dnia modyfikacji, w kwocie ujemowanej za otrzymywane świadczenie pracy. Sposób ich rozliczenia jest analogiczny, jak w przypadku zwiększenia wartości.

W przypadku gdy jednostka modyfikuje warunki wymagalności w sposób, który jest korzystny dla pracownika, np. poprzez skrócenie okresu nabywania uprawnień lub poprzez

zmodyfikowanie lub wyeliminowanie warunków związanych z dokonaniem gospodarczymi jednostki, powinna ona uwzględnić zmodyfikowane warunki wymagalności, dokonując korekty wartości warrantów. Należy zwrócić uwagę, że jeśli jednostka modyfikuje warunki wymagalności w sposób, który jest niekorzystny dla pracownika, to nie powinna uwzględniać zmodyfikowanych warunków wymagalności, ale warranty ujmować w dotychczasowych wartościach.

Jeżeli jednostka modyfikuje terminy lub warunki przyznanego warrantu w sposób, który redukuje całkowitą wartość godziwą umowy dotyczącej płatności w formie akcji, lub w inny sposób niekorzystny dla pracownika, to nie zwalnia jednostki z ujmowania otrzymanych świadczeń od pracowników w zamian za warranty w sposób, jak gdyby modyfikacja się nie pojawiła, za wyjątkiem przypadku, gdy jest to anulowanie części lub wszystkich przyznaných instrumentów kapitałowych.

Wykorzystanie warrantów przez pracowników wiąże się z emisją akcji i dokonaniem rozliczeń wartości warrantów zaewidencjonowanych w kapitałach własnych. Brak regulacji dotyczących odpłatności za akcje komplikuje rozliczenie warrantów – w naszej opinii otrzymane środki pieniężne powinny zostać przez jednostkę kapitalizowane, a nie ujęte jako przychód, ze względu na swój ścisły związek z emitowanymi akcjami.

Przykład

„Eta SA” podejmując 18 stycznia 2013 r. uchwałę o docelowym podwyższeniu kapitału akcyjnego zdecydowała o zaoferowaniu warrantów dwóm z pięciu członków zarządu, których wkład w rozwój spółki uznano za największy. Wartość godziwa przyznawanych w decyzji warrantów to: 150.000 zł. Obaj członkowie zarządu zrealizowali swoje prawa w czerwcu 2013 r., kupując 10.000 akcji o wartości nominalnej: 12 zł, płacąc cenę realizacji: 5 zł, co zaewidencjonowano w sposób następujący:

- 1) zakup 10.000 szt. akcji po 5 zł/szt.: 50.000 zł
 - **Wn konto 13-0** „Rachunek bieżący”,
 - **Ma konto 81-1** „Kapitał zapasowy”,
- 2) emisja 10.000 szt. akcji po cenie nominalnej 12 zł/szt.: 120.000 zł
 - **Wn konto 80-9** „Kapitał z emisji warrantów”,
 - **Ma konto 80** „Kapitał zakładowy”,
- 3) rozliczenie warrantów: 30.000 zł
 - **Wn konto 80-9** „Kapitał z emisji warrantów”,
 - **Ma konto 81-2** „Kapitał rezerwowy”.

Dla dopełnienia wiernego i rzetelnego obrazu zaprezentowanego w sprawozdaniu finansowym jednostka powinna ujawnić informacje, które umożliwią użytkownikom sprawozdań finansowych zrozumienie natury oraz zakresu umów dotyczących płatności w formie akcji, które funkcjonowały w danym okresie.

Należy dodatkowo zaznaczyć, że rozwiązań powyższych nie można zaliczyć do transakcji z pracownikiem w zakresie jego praw jako posiadacza instrumentów kapitałowych, np. gdy jednostka przyznaje wszystkim posiadaczom akcji prawo do nabycia dodatkowych własnych instrumentów kapitałowych i pracownik otrzymuje takie prawa, ponieważ jest posiadaczem akcji. Wówczas pojawia się konieczność zastosowania postanowień standardu MSR 32 „Instrumenty finansowe: ujawnianie i prezentacja”. Ten szczególny przypadek rozliczeń występuje jedynie w sytuacji, gdy warranty są oferowane proporcjonalnie wszystkim aktualnym właścicielom akcji.

Zgodnie z postanowieniami MSR 32, jeżeli jednostka oferuje warranty subskrypcyjne wszystkim dotychczasowym posiadaczom akcji, proporcjonalnie do posiadanej przez nich liczby bądź wartości akcji, ujmuje wartość godziwą przekazanych warrantów w kapitale własnym oraz ujmuje koszt związany z ich przyznaniem. Ponadto nie ujmuje wówczas żadnych zmian wartości godziwej instrumentów kapitałowych. Sposób ich ujęcia w księgach rachunkowych nie różni się zatem od postanowień zawartych w MSSF 2.

Postanowienia MSSF 2 nie odzwierciedlają całej problematyki związanej z emisją i rozliczeniem warrantów. Stąd część rozwiązań zaproponowanych w niniejszym artykule ma charakter autorski i może podlegać dyskusji. Należy pamiętać, by w każdym przypadku dokonywać takiego ujęcia operacji gospodarczych, aby jak najwierniej odzwierciedlić w sprawozdaniu finansowym ich skutki ekonomiczne dla przedsiębiorstwa.

III. POZOSTAŁE OPERACJE GOSPODARCZE POWODUJĄCE ZMIANY W KAPITAŁACH

1. Połączenie wszystkich kapitałów w jeden kapitał podstawowy na dzień rozpoczęcia likwidacji

Składniki kapitału własnego spółki z o.o. postawionej w stan likwidacji należy na dzień rozpoczęcia tej likwidacji połączyć w jeden kapitał podstawowy, zmniejszając go o udziały własne – wynika tak z art. 36 ust. 3 ustawy o rachunkowości. Powinna to być pierwsza operacja księgowana pod datą otwarcia likwidacji. Odbywa się to w księgach rachunkowych po wprowadzeniu stanu aktywów i pasywów z bilansu otwarcia na dzień rozpoczęcia likwidacji spółki i dokonuje się tego jako pierwszą operację gospodarczą poleceniem księgowania (PK) w następujący sposób:

- **Wn konto 80-1** „Kapitał zakładowy”
- **Wn konto 81-1** „Kapitał zapasowy”,
- **Wn konto 81-2** „Kapitał rezerwowy”,
- **Wn/Ma konto 81-3** „Kapitał z aktualizacji wyceny”,
- **Wn/Ma konto 86** „Wynik finansowy”,
- **Ma konto 80-0** „Kapitał podstawowy”.

Przykład

Spółka z o.o. postawiona w lutym 2013 r. w stan likwidacji poniosła stratę bilansową w 2011 r., która figuruje na koncie 82 „Rozliczenie wyniku finansowego”. Posiada również udziały własne nabyte w celu umorzenia. Na jakie konta przeksięgować te straty? Jak postąpić z udziałami własnymi?

Przepisy ustawy o rachunkowości nie wyłączają żadnego składnika kapitałów z obowiązku połączenia w jeden kapitał podstawowy. Dlatego również niepokrytą stratę z lat ubiegłych przeksięgowuje się podobnie jak inne składniki kapitałów własnych, na konto połączanego kapitału podstawowego 80-0 „Kapitał podstawowy”. Natomiast wartość posiadanych udziałów własnych zmniejszy kapitał podstawowy na dzień rozpoczęcia likwidacji.

Niepokrytą stratę za poprzedni rok obrotowy wykazaną w sprawozdaniu finansowym sporządzonym na dzień poprzedzający dzień rozpoczęcia likwidacji spółki przeksięgowuje się zapisem:

- **Wn konto 80-0** „Kapitał podstawowy”,
- **Ma konto 82** „Rozliczenie wyniku finansowego”.

Z kolei zmniejszenie kapitału podstawowego na dzień rozpoczęcia likwidacji spółki o wartość posiadanych własnych udziałów ujmuje się zapisem:

- **Wn konto 80-0** „Kapitał podstawowy”,
- **Ma konto 14** „Krótkoterminowe aktywa finansowe”
(w analityce: Udziały własne).

Zwracamy uwagę, że połączone kapitały własne na dzień rozpoczęcia likwidacji w jeden kapitał podstawowy przy dużych niepokrytych stratach z lat ubiegłych oraz (lub) stracie z roku bieżącego mogą spowodować, że połączony kapitał podstawowy ujmowany na koncie 80-0 będzie wykazywać wielkość ujemną, czyli saldo Wn (debetowe).

Przykład

I. Założenia:

1. Stan kapitałów na dzień otwarcia likwidacji spółki z o.o. przedstawia się następująco:

<i>Kapitały (pasywa)</i>	<i>Stan na dzień 15.03.2013 r.</i>
Kapitał zakładowy	50.000 zł
Kapitał zapasowy	15.000 zł
Kapitał z aktualizacji wyceny	(27.000 zł)
Pozostałe kapitały rezerwowe	4.500 zł
Strata z lat ubiegłych	(9.700 zł)
Strata netto	(10.000 zł)

2. Spółka posiada w księgach udziały własne przeznaczone do zbycia o wartości: 2.500 zł.

3. Na dzień rozpoczęcia likwidacji jednostka połączyła wszystkie składniki kapitału własnego w jeden kapitał podstawowy, dokonując odpowiednich przeksięgowowań.

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. PK – połączenie składników kapitału własnego w kapitał podstawowy na dzień rozpoczęcia likwidacji:			
a) przeksięgowanie kapitału zakładowego	50.000 zł	80-1	
b) przeksięgowanie kapitału zapasowego	15.000 zł	81-1	
c) przeksięgowanie kapitału z aktualizacji wyceny – skutki wyceny przedlikwidacyjnej	27.000 zł		81-3
d) przeksięgowanie kapitału rezerwowego	4.500 zł	81-2	
e) przeksięgowanie straty z lat ubiegłych	9.700 zł		82-1
f) przeksięgowanie straty netto za bieżący rok obrotowy	10.000 zł		86
g) przeksięgowanie udziałów własnych przeznaczonych do sprzedaży	2.500 zł		14
h) kapitał podstawowy: 50.000 zł + 15.000 zł – 27.000 zł + 4.500 zł – 9.700 zł – 10.000 zł – 2.500 zł =	20.300 zł		80-0

III. Księgowania:

Konto 80-1 „Kapitał zakładowy”				Konto 81-1 „Kapitał zapasowy”				Konto 81-2 „Kapitał rezerwowy”			
(1a)	50.000	50.000	(S.p.)	(1b)	15.000	15.000	(S.p.)	(1d)	4.500	4.500	(S.p.)
Konto 81-3 „Kapitał z aktualizacji wyceny”				Konto 80-0 „Kapitał podstawowy”				Konto 14 „Krótkoterminowe aktywa finansowe” (w analityce: Udziały własne)			
(S.p.)	27.000	27.000	(1c)			20.300	(1h)	(S.p.)	2.500	2.500	(1g)
Konto 82-1 „Rozliczenie wyniku finansowego” (w analityce: Zysk/strata z lat ubiegłych)				Konto 86 „Wynik finansowy”							
(S.p.)	9.700	9.700	(1e)	(S.p.)	10.000	10.000	(1f)				

2. Rozliczenie różnicy powstałej na skutek aktualizacji wyceny środków trwałych

W 1995 r. w naszej jednostce dokonano aktualizacji wyceny środków trwałych. Różnice z aktualizacji odniesiono na konto kapitału z aktualizacji wyceny. Kiedy można rozliczyć pozostające na tym koncie saldo i w jaki sposób tego dokonać?

Przepisy art. 31 ust. 3 ustawy o rachunkowości stanowią, iż wartość początkowa oraz dotychczas dokonane od środków trwałych odpisy umorzeniowe mogą, na podstawie odrębnych przepisów, ulegać aktualizacji wyceny.

Ostatnia „urzędowa” aktualizacja wyceny środków trwałych została przeprowadzona na 1 stycznia 1995 r. na podstawie rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 20 stycznia 1995 r. w sprawie amortyzacji środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych, a także aktualizacji wyceny środków trwałych (Dz. U. nr 7, poz. 34 ze zm.).

Ustaloną na podstawie aktualizacji wyceny różnicę wartości netto środków trwałych należało odnieść na kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny i nie mogła być ona przeznaczona do podziału (art. 31 ust. 4 ustawy o rachunkowości).

Zwiększenie wartości początkowej w wyniku aktualizacji wyceny środków trwałych należało ująć w księgach rachunkowych pod datą 1 stycznia 1995 r., zapisem:

- **Wn konto 01** „Środki trwałe”,
- **Ma konto 81-3** „Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny”.

Natomiast wzrost wartości dotychczasowego umorzenia środka trwałego podlegającego aktualizacji wyceny należało ująć, zapisem:

- **Wn konto 81-3** „Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny”,
- **Ma konto 07-1** „Odpisy umorzeniowe środków trwałych”.

W świetle przepisów ustawy o rachunkowości, różnicę powstałą na koncie 81-3 „Kapitał z aktualizacji wyceny” można rozliczyć dopiero w momencie zbycia lub likwidacji środka trwałego podlegającego aktualizacji. Różnica ta wpływa na kapitał (fundusz) zapasowy lub inny o podobnym charakterze, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej (por. art. 31 ust. 4 ustawy o rachunkowości).

Przeznaczenie różnicy z aktualizacji wyceny na kapitał zapasowy w związku ze zbyciem lub likwidacją środka trwałego ujmuje się w księgach rachunkowych, zapisem: **Wn konto 81-3, Ma konto 81-1**.

Czy różnicę z przeszacowania środków trwałych figurującą na koncie 81-3 zmniejszają odpisy aktualizujące dokonane od tych środków trwałych?

TAK. W przypadku objęcia odpisem aktualizującym środka trwałego, którego wartość początkowa została przeszacowana (zaktualizowana) na podstawie odrębnych przepisów, odpisy z tytułu trwałej utraty wartości zmniejszają w pierwszej kolejności odniesione na konto 81-3 „Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny” różnice spowodowane aktualizacją. Dopiero ewentualna nadwyżka odpisu z tytułu trwałej utraty wartości nad różnicami z aktualizacji wyceny obciąża pozostałe koszty operacyjne (art. 32 ust. 5 ustawy o rachunkowości).

Podobne wyjaśnienia zawarto w Krajowym Standardzie Rachunkowości nr 4 „Utrata wartości aktywów”, stanowiącym załącznik do uchwały nr 2/12 Komitetu Standardów Rachunkowości z 14 lutego 2012 r. (Dz. Urz. Min. Fin. poz. 15). W świetle bowiem pkt 8.3.9. tego standardu, jeżeli składnik aktywów, którego wycena podlega aktualizacji, wykazywany jest w księgach rachunkowych na dzień bilansowy w wartości przeszacowanej, a skutki przeszacowania odniesiono na kapitał z aktualizacji wyceny, to odpis aktualizujący w pierwszej kolejności obciąża (pomniejsza) element kapitału z aktualizacji wyceny dotyczący wycenianego składnika aktywów, a następnie, w części przewyższającej wartość tej części kapitału z aktualizacji wyceny obciąża wynik finansowy okresu stosownie do charakteru wycenianego składnika aktywów.

Zapisy księgowe dotyczące odpisu aktualizującego środek trwały, który został uprzednio przeszacowany, mogą więc wyglądać następująco:

- 1) do kwoty różnicy z przeszacowania (do wysokości kwoty uprzedniej aktualizacji):
 - **Wn konto 81-3** „Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny”,
 - **Ma konto 07-4** „Odpisy aktualizujące wartość środków trwałych”,
- 2) nadwyżka odpisu nad różnicami z aktualizacji wyceny (powyżej kwoty z poz. 1):
 - **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne”,
 - **Ma konto 07-4** „Odpisy aktualizujące wartość środków trwałych”.

3. Otrzymanie aportem przedsiębiorstwa w zamian za udziały – wyjaśnienie Ministerstwa Finansów

3.1. W wyniku otrzymania przedsiębiorstwa aportem powstaje agio, a nie ujemna wartość firmy

W związku z licznymi pytaniami Czytelników kierowanymi do naszego Wydawnictwa zwróciliśmy się do Ministerstwa Finansów o zajęcie stanowiska w kwestii czy przepisy art. 33 ust. 4 oraz art. 44d ustawy o rachunkowości mają zastosowanie w sytuacji otrzymania przedsiębiorstwa jako wkładu niepieniężnego (aportu)? Jak postąpić przykładowo w sytuacji, gdy wspólnik wniósł jako pokrycie udziałów do spółki z o.o. przedsiębiorstwo, którego wartość rynkowa jest wyższa od wartości nominalnej przejętych udziałów? Czy mamy tutaj do czynienia z agio, które powinno zwiększyć kapitał zapasowy, czy też z ujemną wartością firmy? Czy możliwe jest, aby jednocześnie powstała ujemna wartość firmy oraz agio? Czy może powstanie wyłącznie agio? W prawie handlowym nie występuje bowiem pojęcie ujemnej wartości firmy. Jak w analogicznej sytuacji postąpić w przypadku otrzymania aportem przedsiębiorstwa przez spółkę komandytowo-akcyjną czy też inną spółkę osobową prawa handlowego, np. spółkę jawną?

Ministerstwo Finansów w piśmie z 4 marca 2013 r. wyjaśniło:

„Nabycie jednostki lub zorganizowanej jej części należy odróżnić od otrzymania przedsiębiorstwa lub zorganizowanej jego części jako wkładu niepieniężnego w zamian za udziały.

W przypadku nabycia jednostki lub zorganizowanej jej części zastosowanie mają art. 33 ust. 4 oraz 44d ustawy o rachunkowości. W wyniku tego nabycia może powstać wartość firmy lub ujemna wartość firmy, jeżeli cena nabycia określonej jednostki lub zorganizowanej jej części jest różna od wartości godziwej przejętych aktywów netto.

Natomiast otrzymanie przedsiębiorstwa lub zorganizowanej jego części jako wkładu niepieniężnego w zamian za udziały powoduje zwiększenie kapitałów (funduszy) własnych spółki, które, zgodnie z przepisem art. 36 ust. 1 ustawy o rachunkowości, ujmuje się w księgach rachunkowych z podziałem na ich rodzaje i według zasad określonych przepisami prawa, postanowieniami statutu lub umowy o utworzeniu jednostki. Odpowiednimi przepisami ww. prawa są m.in. przepisy ustawy z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych.

Wykładnia literalna i systemowa art. 154 § 3 i art. 396 § 1 K.s.h. pozwala na wywieczenie z tych przepisów stwierdzenia, iż z przypadkiem określonym jako agio mamy do czynienia zawsze wtedy, gdy następuje nabycie udziałów bądź akcji w spółkach kapitałowych po cenie wyższej niż ich cena nominalna. Niezależnie od wielkości kwot faktycznie wpłaconych do spółki lub też wniesionych w formie wkładu niepieniężnego (aportu) w celu pokrycia objętego przez wspólnika udziału lub udziałów w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością albo przez akcjonariusza akcji w spółce akcyjnej, na poczet kapitału zakładowego przekazywana jest tylko ta część wniesionego wkładu pieniężnego lub aportu, która odpowiada wartości nominalnej udziałów lub akcji objętych przez daną osobę. Pozostałą nadwyżkę przelewa się do kapitału zapasowego spółki, który, podobnie jak kapitał zakładowy, jest funduszem ujmowanym w odrębnej pozycji w pasywach bilansu spółki. Warto przy tym zauważyć, że w przeciwieństwie do przepisu ustrojowego normującego kwestię kapitału zapasowego w spółce akcyjnej (art. 396 § 1 K.s.h.), z przepisów dotyczących spółki z ograniczoną odpowiedzialnością nie wynika ustawowa konieczność tworzenia kapitału zapasowego i innych kapitałów „rezerwowych” (art. 154 § 3 zd. 2 jest jedynie przepisem nakazującym dokonanie określonej operacji rachunkowej). Jednakże w praktyce zasady dotyczące tworzenia kapitału zapasowego i kapitałów rezerwowych w spółce akcyjnej przyjęły się także w odniesieniu do spółek z o.o.

Natomiast jeżeli chodzi o wnoszenie do spółki komandytowo-akcyjnej aportów o wartości przekraczającej wartość nominalną obejmowanych w zamian udziałów, to należy uwzględnić istnienie dualizmu kapitału w tego typu spółce osobowej. Kapitał podstawowy w spółce komandytowo-akcyjnej, nazywany także kapitałem udziałowym, jest pokrywany wkładami wszystkich wspólników (komplementariuszy i akcjonariuszy spółki) i tworzą go zarówno kapitał zakładowy, jak też inne fundusze. Kapitał zakładowy powstaje wyłącznie z wkładów wnoszonych na pokrycie akcji, natomiast wkłady zasilające inne fundusze nie tworzą kapitału zakładowego. W sytuacji, gdy komplementariusz wnosi wkłady na kapitał zakładowy i obejmuje w zamian akcje spółki, do tych jego wkładów stosuje się przepisy o spółce akcyjnej, w tym również z art. 309 § 2 i art. 396 § 1 K.s.h. regulujące kwestię agio i kapitału zapasowego.

W przypadku natomiast, gdy komplementariusz wnosi wkłady na inne fundusze, z wyłączeniem wkładów na kapitał zakładowy, wówczas zarówno co do rodzaju takich wkładów, jak też związanych z ich wniesieniem skutków prawnych, należy stosować przepisy o spółce jawnej (art. 126 § 1 pkt 2 K.s.h.).

W pozostałych typach spółek osobowych kapitał zakładowy nie występuje, rozważanie zagadnienia agio w ich kontekście staje się bezprzedmiotowe. W spółkach osobowych praca handlowego mamy do czynienia z kapitałem (wkładem) właścicieli.

Przytoczone w zapytaniu przepisy art. 33 ust. 4 oraz 44d ustawy o rachunkowości odnoszą się do nabywania jednostki lub zorganizowanej jej części i nie znajdują zastosowania w sytuacji otrzymania przedsiębiorstwa jako wkładu niepieniężnego w zamian za wydawane udziały lub akcje.”

Reasumując:

Według wyjaśnień Ministerstwa Finansów w odniesieniu do otrzymania przedsiębiorstwa jako wkładu niepieniężnego w zamian za wydawane udziały lub akcje nie można stosować przepisów art. 33 ust. 4 oraz art. 44d ustawy o rachunkowości, nie powstanie w związku z tym ujemna wartość firmy. W omawianej sytuacji należy stosować przepisy Kodeksu spółek handlowych. Oznacza to, iż w spółkach z o.o., akcyjnych oraz komandytowo-akcyjnych (w odniesieniu do wkładów komplementariusza) nadwyżkę otrzymanego wkładu nad wartością nominalną wydanych w zamian udziałów lub akcji (tzw. agio) przelewa się do kapitału zapasowego spółki.

Dotychczas na łamach Zeszytów Metodycznych Rachunkowości prezentowaliśmy generalnie odmienne stanowisko, traktując otrzymanie przedsiębiorstwa tytułem wkładu niepieniężnego (aportu) analogicznie jak jego nabycie.

Do tematu będziemy wracać w naszych publikacjach. Na następnej stronie prezentujemy ewidencję otrzymanego przez spółkę z o.o. aportu w postaci przedsiębiorstwa z uwzględnieniem powyższych wyjaśnień Ministerstwa Finansów.

3.2. Ewidencja otrzymanego aportu w postaci przedsiębiorstwa w spółce z o.o.

Wspólnik wniósł przedsiębiorstwo jako pokrycie wkładów do spółki z o.o. Wartość nominalna wkładów to: 1 mln zł, natomiast wartość godziwa aportu to: 1,3 mln zł, czyli saldo na koncie wkłady na poczet udziałów wynosi: 0,3 mln zł po Ma. Czy w tym przypadku mamy do czynienia z agio, które powinno zwiększyć kapitał zapasowy o kwotę: 0,3 mln zł, czy z ujemną wartością firmy?

Zasady tworzenia, organizację oraz funkcjonowanie spółek kapitałowych określają przepisy Kodeksu spółek handlowych. W myśl regulacji tej ustawy, jeżeli wkładem do spółki w celu pokrycia udziału ma być w całości albo w części wkład niepieniężny (aport) umowa spółki powinna szczegółowo określać przedmiot tego wkładu oraz osobę wspólnika wnoszącego aport, jak również liczbę i wartość nominalną objętych w zamian udziałów. Przedmiot wkładu pozostaje do wyłącznej dyspozycji zarządu spółki. Należy mieć na uwadze, iż wyceny wnoszonych wkładów dokonują wspólnicy, bowiem przepisy Kodeksu spółek handlowych nie regulują tej kwestii. Przyjmuje się zazwyczaj, że przedmiot wkładu niepieniężnego (aportu) powinien zostać wyceniony w wartości wynikającej z umowy o wnoszonym aportcie, tj. w wartości rynkowej. Wartość ta powinna być równa co najmniej wartości nominalnej udziałów obejmowanych przez wspólników. Udziały nie mogą być zatem obejmowane poniżej ich wartości nominalnej. Jeżeli udział jest obejmowany po cenie wyższej od wartości nominalnej, to nadwyżkę – agio – przelewa się do kapitału zapasowego.

Jak wynika z informacji zawartych w pytaniu, wspólnik wniósł aportem do spółki z o.o. przedsiębiorstwo na pokrycie wkładów, o wartości wyższej niż wartość nominalna objętych udziałów. Przedsiębiorstwo – zgodnie z art. 55¹ Kodeksu cywilnego – jest zorganizowanym

zespołem składników niematerialnych i materialnych przeznaczonym do prowadzenia działalności gospodarczej. Nadwyżka wartości wniesionego aportem przedsiębiorstwa nad wartością nominalną objętych w zamian udziałów stanowi kapitał zapasowy spółki z o.o. (por. art. 154 § 3 K.s.h.). Kodeks spółek handlowych jest ustawą systemową regulującą działalność między innymi spółek kapitałowych, w tym także i spółek z o.o., dlatego też będzie ona miała w tej sytuacji zastosowanie. Nie wystąpi zatem w tym przypadku ujemna wartość firmy określona w ustawie o rachunkowości, o której mowa w pytaniu.

W księgach rachunkowych spółki z o.o. otrzymane składniki majątku (wchodzące w skład przedsiębiorstwa) można ująć za pośrednictwem konta 24 „Pozostałe rozrachunki”. Ich ewidencja będzie wówczas następująca: **Wn różne konta składników aktywów, np. 01, 33, 20, Ma konto 24.**

Natomiast przejęte aportem zobowiązania ujmuje się: **Wn konto 24, Ma konto 21.**

Wartość nominalną udziałów tworzących zarejestrowany kapitał zakładowy w spółce z o.o. księguje się – pod datą rejestracji w KRS – w kwocie 1 mln zł, zapisem: **Wn konto 24, Ma konto 80.**

Natomiast nadwyżkę wartości przedsiębiorstwa wniesionego aportem nad wartością nominalną objętych w zamian udziałów (tzw. agio), tj. saldo konta 24 w kwocie 0,3 mln zł, ujmuje się na zwiększenie kapitału zapasowego, zapisem: **Wn konto 24, Ma konto 81-1.**

4. Inwentaryzacja składników kapitału własnego

Na podstawie przepisów art. 26 ust. 1 pkt 3 ustawy o rachunkowości, jednostki mają obowiązek przeprowadzić inwentaryzację składników kapitału własnego na ostatni dzień każdego roku obrotowego przez porównanie danych ksiąg rachunkowych z odpowiednimi dokumentami i weryfikację realnej wartości składników kapitału własnego.

Inwentaryzacja kapitału własnego powinna umożliwić stwierdzenie, czy operacje zaksięgowane na kontach służących do ewidencji poszczególnych składników kapitału (funduszu) własnego zostały prawidłowo wycenione i sklasyfikowane w księgach rachunkowych, co powinno dotyczyć szczególnie:

- zgodności wysokości kapitału podstawowego z wpisaniem do odpowiedniego rejestru,
- zgodności zapisów księgowych dokonanych na kontach kapitału własnego z dowodami księgowymi, na podstawie których ujęto w księgach rachunkowych zwiększenia i zmniejszenia poszczególnych składników kapitału własnego,
- poprawności ustalenia sald kont służących do ewidencji poszczególnych składników kapitału własnego.

W razie stwierdzenia błędów w kwalifikowaniu operacji gospodarczych do ujęcia w księgach i błędów w samej ewidencji, błędy te powinny być wyjaśnione i skorygowane.

Wygodną formą dokumentowania inwentaryzacji kapitału własnego są adnotacje na wydrukach operacji księgowych ujętych na kontach poszczególnych składników kapitału, opatrzone datą przeprowadzenia inwentaryzacji i podpisem. Z adnotacji tych powinno wynikać m.in.: kto i kiedy przeprowadził inwentaryzację, jakie dokumenty posłużyły do jej przeprowadzenia, czy stwierdzono różnice inwentaryzacyjne, a jeśli tak, to na podstawie jakich dowodów dokonano stosownych korekt.

5. Korekta błędu popełnionego w latach ubiegłych – zasady prezentacji

Czy korektę błędu popełnionego w poprzednich latach obrotowych, ujętą na koncie 82, należy wykazać w zestawieniu zmian w kapitale (funduszu) własnym?

Jeżeli popełniony w poprzednich latach obrotowych błąd, jednostka zakwalifikowała jako błąd, w następstwie którego nie można uznać sprawozdania finansowego za rok lub lata poprzednie za rzetelnie i jasno przedstawiającego sytuację majątkową i finansową jednostki, będzie miał zastosowanie art. 54 ust. 3 ustawy o rachunkowości. W takim przypadku kwotę korekty tego błędu należy odnieść na kapitał (fundusz) własny i wykazać jako „zysk (stratę) z lat ubiegłych”. Korekta tego błędu podlegać będzie jednocześnie wykazaniu w zestawieniu zmian w kapitale (funduszu) własnym – jeśli oczywiście jednostka zobowiązana jest do sporządzenia tego sprawozdania.

Korektę błędu popełnionego w latach ubiegłych jednostka wykaże w zestawieniu zmian w kapitale (funduszu) własnym, jako „korekty błędów”, odpowiednio korygując:

- kapitał własny na początek okresu – w pozycji I. „Kapitał (fundusz) własny na początek okresu (BO)” oraz
- zysk lub stratę z lat ubiegłych na początek okresu – w pozycji 7.1 lub 7.4.

Takie rozwiązanie pozwala ustalić wartość kapitału, a także zysków bądź strat z lat ubiegłych, w wysokościach, jakie powinny posiadać, gdyby jednostka nie popełniła błędu w znaczeniu określonym w art. 54 ust. 3 ustawy o rachunkowości.

Czy w przypadku błędu skutkującego zawyżeniem podstawy opodatkowania i zobowiązania z tytułu podatku dochodowego błąd ten należy wykazać w kwocie netto – po potrąceniu o należny zwrot podatku?

W przypadku popełnienia przez jednostkę w poprzednich latach obrotowych błędu, który spowodował zawyżenie podstawy opodatkowania i jednocześnie zawyżenie zobowiązania z tytułu podatku dochodowego za te lata, należy go wykazać w pozycji I zestawienia zmian w kapitale (funduszu) własnym oraz w pozycji 7.1 lub 7.4 w wartości netto, tzn. po potrąceniu (pomniejszeniu) o należny zwrot podatku.

Przykład

I. Założenia:

1. Na koniec 2011 r. kapitał zakładowy spółki z o.o. według umowy spółki wynosił: 50.000 zł. Za 2011 r. spółka osiągnęła zysk netto w wysokości: 13.000 zł.
2. W 2012 r. wystąpiły następujące operacje mające wpływ na wielkość kapitału własnego:
 - a) zysk za 2011 r. w wysokości: 13.000 zł przeznaczono na zasilenie kapitału zapasowego,
 - b) stwierdzono błędne ustalenie wyniku finansowego dotyczące roku ubiegłego – jednostka nie ujęła w kosztach wartości surowców przekazanych do produkcji wyrobów w 2011 r. Popełniony błąd spowodował zaniżenie kosztu wytworzenia sprzedanych w 2011 r. produktów o kwotę: 10.000 zł oraz zawyżenie podstawy opodat-

kowania i zobowiązania z tytułu podatku dochodowego o kwotę: $10.000 \text{ zł} \times 19\% = 1.900 \text{ zł}$. Błąd, który uznano za wpływający na rzetelne i jasne przedstawienie sytuacji majątkowej i finansowej jednostki, ujawniono po terminie zatwierdzenia sprawozdania finansowego za 2011 r.,

c) spółka za 2012 r. poniosła stratę netto w kwocie: 19.000 zł. Według propozycji zarządu strata ta (po uwzględnieniu kwoty błędu odniesionej w roku bieżącym na konto 82) ma zostać pokryta z kapitału zapasowego oraz w drodze obniżenia kapitału zakładowego.

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. PK – przeksięgowanie zysku netto za 2011 r. po zatwierdzeniu rocznego sprawozdania finansowego – w dacie podjęcia uchwały przez zgromadzenie wspólników	13.000 zł	86	82
2. PK – przeznaczenie zysku na zasilenie kapitału zapasowego	13.000 zł	82	81-1
3. PK – korekta błędu dotycząca roku ubiegłego (2011 r.)	10.000 zł	82	21
4. PK – korekta wysokości podatku dochodowego – zmniejszenie wysokości zobowiązania (nadpłata podatku)	1.900 zł	22	82

III. Księgowania:

Konto 86 „Wynik finansowy” (w analityce: Wynik finansowy za 2011 r.)				Konto 82 „Rozliczenie wyniku finansowego”				Konto 81-1 „Kapitał zapasowy”			
(1)	13.000	13.000	(S.p.)	(2)	13.000	13.000	(1)			13.000	(2)
				(4)	10.000	1.900	(5)				
				(S.k.)	8.100						
Konto 21 „Rozrachunki z dostawcami” (w analityce: Konto imienne kontrahenta)				Konto 22 „Rozrachunki publicznoprawne” (w analityce: Podatek dochodowy od osób prawnych)							
		10.000	(4)	(5)	1.900						

IV. Kapitał własny wykazywany w bilansach sporządzanych na dzień 31 grudnia w latach 2010–2012:

Pozycja	Pasywa	31.12.2010 r.	31.12.2011 r.	31.12.2012 r.
A.	Kapitał (fundusz) własny	53.000 zł	63.000 zł	35.900 zł
I.	Kapitał (fundusz) podstawowy	50.000 zł	50.000 zł	50.000 zł
IV.	Kapitał (fundusz) zapasowy			13.000 zł
VII.	Zysk (strata) z lat ubiegłych			(8.100 zł)
VIII.	Zysk (strata) netto	3.000 zł ^{*)}	13.000 zł	(19.000 zł)

^{*)} Osiągnięty w 2010 r. zysk w wysokości: 3.000 zł jednostka przeznaczyła na zasilenie ZFŚS.

V. Fragment zestawienia zmian w kapitale (funduszu) własnym za rok 2012:

Pozycja	Wyszczególnienie	Dane w zł	
		za 2011 r.	za 2012 r.
I.	Kapitał (fundusz) własny na początek okresu (BO)	53.000	63.000
	– zmiany przyjętych zasad (polityki) rachunkowości		
	– korekty błędów		(8.100)
I.a.	Kapitał (fundusz) własny na początek okresu (BO), po korektach	53.000	54.900
1.	Kapitał (fundusz) podstawowy na początek okresu	50.000	50.000
1.1.	Zmiany kapitału (funduszu) podstawowego		
1.2.	Kapitał (fundusz) podstawowy na koniec okresu	50.000	50.000
2.	Należne wpłaty na kapitał podstawowy na początek okresu	0	0
4.	Kapitał (fundusz) zapasowy na początek okresu	0	0
4.1.	Zmiany kapitału (funduszu) zapasowego		13.000
	a) zwiększenie (z tytułu)		13.000
	– z podziału zysku (ponad wymaganą ustawowo minimalną wartość)		13.000
	– aktualizacji zbytych środków trwałych		
	b) zmniejszenie (z tytułu)		
4.2.	Stan kapitału (funduszu) zapasowego na koniec okresu	0	13.000
7.	Zysk (strata) z lat ubiegłych na początek okresu	3.000	13.000
7.1.	Zysk z lat ubiegłych na początek okresu	3.000	13.000
	– zmiany przyjętych zasad (polityki) rachunkowości		
	– korekty błędów		(8.100)
7.2.	Zysk z lat ubiegłych na początek okresu, po korektach	3.000	4.900
	a) zwiększenie (z tytułu)		
	b) zmniejszenie (z tytułu)	3.000	13.000
	– zasilenie ZFŚS	3.000	
	– zwiększenie kapitału zapasowego		13.000
7.6.	Strata z lat ubiegłych na koniec okresu		8.100
7.7.	Zysk (strata) z lat ubiegłych na koniec okresu	0	(8.100)
8.	Wynik netto	13.000	(19.000)
	a) zysk netto	13.000	
	b) strata netto		19.000
	c) odpisy z zysku		
II.	Kapitał (fundusz) własny na koniec okresu (BZ)	63.000	35.900
III.	Kapitał (fundusz) własny, po uwzględnieniu proponowanego podziału zysku (pokrycia straty)		35.900

ZESZYTY METODYCZNE RACHUNKOWOŚCI

Redakcja: Redaktor Naczelna: Wiesława Śliwińska
Dodatek opracowała: Urszula Kaczmarek
adres: 66-400 Gorzów Wlkp., ul. Owocowa 8
e-mail: zeszyty@gofin.pl

Wydawca: Wydawnictwo Podatkowe GOFIN sp. z o.o.
adres: 66-400 Gorzów Wlkp., ul. Owocowa 8
tel.: 95 720 85 40, faks 95 720 85 60

NAKŁAD **16 000**

PRENUMERATA 2013 szczegóły na www.sklep.gofin.pl

1 Lp.	Numer kompletu	Komplety promocyjne z nagrodami - II półrocze 2013 r.	Cena	
	KOMPLET nr 1	Komplet czasopism (tab. 2 poz. 6) + Gazeta Podatkowa	1 133,00 zł	
	KOMPLET nr 2	Komplet czasopism (tab. 2 poz. 6)	958,50 zł	
	KOMPLET nr 3	Biuletyn Informacyjny (tab. 2 poz. 1) + Gazeta Podatkowa	449,00 zł	

2	Tytuł czasopisma	Cykl wydawniczy	PRENUMERATA 2013	
			II półrocze	III kwartał
1.	Biuletyn Informacyjny dla Służb Ekonomiczno-Finansowych z comiesięcznym dodatkiem Serwis Podatkowy + on-line GRATIS!	co 10 dni	274,50 zł	137,25 zł
2.	Ubezpieczenia i Prawo Pracy + on-line GRATIS!	dwutygodnik	177,00 zł	88,50 zł
3.	Poradnik VAT + on-line GRATIS!	dwutygodnik	168,00 zł	84,00 zł
4.	Zeszyty Metodyczne Rachunkowości + on-line GRATIS!	dwutygodnik	174,00 zł	87,00 zł
5.	Przegląd Podatku Dochodowego + on-line GRATIS!	dwutygodnik	165,00 zł	82,50 zł
6.	KOMPLET CZASOPISEM (poz. 1-5) + Serwis Głównego Księgowego GRATIS!	patrz poz. 1-5	958,50 zł	479,25 zł
7.	Biuletyn Informacyjny dla Służb Ekonomiczno-Finansowych bez dodatku Serwis Podatkowy + on-line GRATIS!	co 10 dni	229,50 zł	114,75 zł

Ceny zawierają podatek VAT. Koszty wysyłki pokrywa Wydawnictwo.

Warunkiem prenumeraty jest złożenie zamówienia (np. faksem: 95 720 85 60) oraz **jednoczesne dokonanie wpłaty** na konto: Wydawnictwo Podatkowe GOFIN, BH Oddział w Gorzowie Wlkp., nr 14 1030 1133 0000 0000 3533 0000.
Po otrzymaniu wpłaty wystawiamy fakturę VAT.

Informacje o innych produktach: internetowy Serwis Głównego Księgowego, Czasopisma Księgowych on-line, Gazeta Podatkowa, segregatory i boksy dostępne są na stronie internetowej:

www.sklep.gofin.pl

Informacji udziela także **Biuro Obsługi Klienta** - tel. **95 720 85 40**, infolinia **800 162 732**

Publikacje zamieszczone w czasopismach nie stanowią opinii prawnych, urzędowej interpretacji przepisów ani innego oficjalnego stanowiska organów państwowych.

Wszelkie prawa zastrzeżone: kopiowanie, przedruk i rozpowszechnianie zabronione.